

پژواک

افکار ملی

و آرمان های اجتماعی

مجموعه مقالات سیمینار علمی

برای پژوهش و معرفی

افکار ملی

و

آرمان های اجتماعی استاد پژواک

د کتاب پیژندنه - معرفي کتاب

عنوان:

پژواک افکار ملی و آرمان های اجتماعی

د ملي افکارو او ټولنيزو ارمانونو پژواک

موضوع:

مجموعه مقالات سیمینار علمی برای پژوهش و معرفي افکار ملی و
آرمان های اجتماعی استاد پژواک

د استاد عبدالرحمن پژواک د ملي افکارو او ټولنيزو ارمانونو د څېړنې او
پېژندنې د علمي سیمینار د مقالو ټولگه

ناشر/خپړندوی: بنیاد پژواک / پژواک بنسټ

د خپريدو نيټه: عقرب ۱۴۰۲ هجري شمسي مطابق نوامبر ۲۰۲۳ ميلادي

د خپريدو وار: لمړی

فهرست مندرجات

۵	به جای پیشگفتار
۷	د ملتپالنی او وطندوستی یو ارماني پښواک
	څېړنوال دوکتور عبدالغفور ليوال
	آزادی و حقوق بشر به حیث یکی از
۱۹	محور های اساسی فکر و مساعی استاد پښواک
	دبیلولمات اسبق احسان لمر
۳۱	استاد پښواک و حق تعیین سرنوشت
	پوهاند نصرالله ستانکزی
۳۹	استاد عبدالرحمان پښواک و حقوق زنان
	دوکتور عالمه
۵۱	معلومات کوتاه در مورد سیمینار
	ضمایم
۵۵	حقوق بشر
	اقتباس از کتاب «خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر»
۶۱	حق تعیین سرنوشت
	اقتباس از کتاب «خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر»
۶۵	یادی از پښواک، یک شخصیت بزرگ با نام جاودان
	دبیلولمات اسبق عبدالمجید منگل
۷۳	نامه به مرکز- یک توضیح لازم
	دوکتور فرهاد پښواک

روز پشتونستان..... ۷۹

پوهاند دوكتور سيد خليل الله هاشميان

خاطراتي از استاد عبدالرحمن پژواک..... ۹۳

دوكتور ننگيالي طرزي

به جای پیشگفتار

«پژواک افکار ملی و آرمان های اجتماعی» مجموعه مقالاتی است که در «سیمینار علمی برای پژوهش و معرفی افکار ملی و آرمان های اجتماعی استاد پژواک» که به تاریخ ۲۲ اکتوبر سال ۲۰۲۳ برابر با ۳۰ میزان ۱۴۰۲ خورشیدی دایر گردیده بود، ارایه شدند. سخنران اصلی سیمینار بر مبنای همین مقالات تحریری شان، صحبت کردند. و اما صحبت های سخنرانان، نسخه یک به یک این مقالات نه بودند.

جریان کامل سیمینار و سخنرانی های هر یک از سخنرانان قبلاً در یوتیوب منتشر شده اند. خوشحالیم که طبق وعده اینک مجموعه مقالات را به صورت تحریری نیز به خدمت علاقه مندان، ارایه میداریم.

در این مجموعه به علاوه مقالات، برخی اسناد و مطالب دیگر نیز که به موضوعات مطروحه در سیمینار و نیز سازماندهی آن ارتباط دارد، گنجانیده شده اند.

مقالات فرستاده شده از سوی سخنرانان سیمینار و نیز مطالب دیگر به شکل اصلی و بدون ویرایش در مجموعه گنجانیده شده اند. به همین جهت خواننده در یک مجموعه با شیوه های املائی متفاوت مواجه خواهد شد. ما از یک دست ساختن شیوه املائی مقالات و ضمائم بنابر دلایل موجه، خودداری ورزیدیم.

اگر پژوهشگران و علاقه مندان دیگر، راجع به موضوعات سیمینار نظر و نقدی داشته باشند و آن ها را به صورت تحریری ارسال دارند، در ادیشن های بعدی مجموعه گنجانیده خواهند شد.

همچنان از آن عده دانشمندان و پژوهشگرانی که خواسته باشند در سیمینار های بعدی بنیاد پژوهاک به حیث سخنران سهم بگیرند و یا به شکل دیگری به اهداف و کار و فعالیت بنیاد کومک نمایند، خواهشمندیم تا با ما در تماس شوند

بنیاد استاد پژوهاک با استفاده از فرصت یک بار دیگر از سخنرانان و اشتراک کننده گان دیگر و همچنان مسوول و اعضای تیم اجرایی «سیمینار علمی برای پژوهش و معرفی افکار ملی و آرمان های اجتماعی استاد پژوهاک» ابراز امتنان مینماید.

د ملتپالنې او وطندوستۍ يو ارمانی پړواک

د افغانستان لپاره د شلمې ميلادي پېړۍ په اوږدو کې د نومهالي تاريخ يوه ځانگړنه د يوه فرهنگي بدلون رامنځته کېدل وو. د مودېرنېتي فرهنگ. د عصري زدکړو، پوهنې، تکنولوژي او نورو گڼو ځانگړنو ترڅنگ دغه فرهنگ د ملت جوړونې نومهالي ادبيات هم راوپنځول.

د مشروطيت، خپلواکۍ غوښتنې او روښانتيا ادبيات له سراج الاخبار سره راپيل شول، دا په نوي افغانستان کې د معاصر دولت – ملت جوړونې پيلامه وه. د افغان ملتپالنې د روحيې د پياوړتيا اړتيا د سراج الاخبار تر ټولو مهم پيغام و. محمود طرزي او نورو مشروطه غوښتونکيو د خپلو مبارزو په ترڅ کې درې لويې موخې ټاکلې وې: د وطن خپلواکي بېرته گټنه، د خلکو د ارادې پربنسټ د يوه ملي حاکميت ټينگښت او د دې وطن د انسانانو لپاره د يوه هوسا ژوند جوړولو لپاره د ټولو نومهاليو مادي او معنوي ارزښتونو بنسټ ايښوول. نوې پوهنه (معارف) د دې ټولو هڅو په سر کې وو. شلمه پېړۍ د پوهنې، ولسواکۍ او ملتپالنې د ترويج پېړۍ وه.

تر دويم مشروطيت و سراج الاخبار راروسته د افغان روښانفکرانو او ملي شخصيتونو دويم نسل دغو موخو ته د رسېدو مزل چټک کړ، دغه دويم نسل له بهرنيو ژبو سره اشنا و او له دې لارې يې د نړۍ ادبيات لږ و ډېر لوستي وو، د نورو ملتونو تجربې ورمعلومې وې، په دوديزو – اسلامي پوهنو هم پوهېدل. دوی تر ځان روسته درېيم نسل ته لار هواروله، چې له هېواد بهر او دننه رسمي

اکاډمیکو زدکړو ته لار و مومي او افغانستان له هره اړخه پر خپلو پښو ودروي.
د دې دویم نسل په سرلاریو کې یوهم ارواښاد استاد عبدالرحمن پژواک و.

آرزویست مرا ساده و اما مشکل

که بسازم به دل خویش جهان دگری

د استاد پژواک په پښتو او دري اثارو کې لولو، چې تاریخي ویارونو د یادولو او لمانځلو ترڅنګ خپلو هېوادوالو ته د یوه نوي او معاصر ژوند جوړولو ته سخت تېری و. د هر روښانفکره ملتپال په توګه هغه افغان انسان ته د نړۍ ټولې هغه هوسایینې غوښتې، چې د دنیا پرمختللي ملتونه ترې برخمن دي.

زه پژواک د وطنوالو د ندا یم تل تاویرم

په جګ غرونو د وطن کې، که پیچومی که کمر دی

استاد پژواک د یوه روښانفکره ملتپال په توګه د خپلې زمانې په انډول درې ځانګړنې لري: د یوه دیپلومات په توګه یې پرمختللي نړۍ لیدلې او غواړي ولس یې په نړیوال کچ د سیالانو سیال شي، د پښتو او دري ژبې د یوه وتلي شاعر و لیکوال په توګه د افغانستان له ټولو روښانفکرانو او نخبه ګانو سره نږدې اړیکې لري او د ده مکاتې، مکالمې او ملګرتیاوې ښيي، چې د ګډو ملي ارزښتونو پالنه او د افغانولۍ په تارپیلې د ملي یووالي پیاوړی حس یې له نورو هممهالیو روښانفکرانو سره تړي. که لومړنی نومهالی پښتون شاعر نه وي، نو قطعاً په لومړنیو شاعرانو کې دی، چې د خپل ملي تاریخ له ویارونو خبر دی او په ډېره هنري بڼه دغه تاریخي ویارونه، حماسي او روایتونه شاعرانه کوي. کلیمه داره

روپې، مردان پارو پاميزاد، بانوی بلخ، درياهای سرخ و جنگلهای سیاه او نورې منظومې يې له دې کتاره شمارلای شو.

د ملتپالنې او وطندوستۍ پر لیکه د استاد پژواک تر ټولو لویه هڅه؛ په هنري ژبه د «ملي روایت» هستول و. استاد دا کار هم په خپلو داستانونو کې کړی دی او هم په خپله شاعری کې. زه لا کشر زلمی وم، چې د استاد د «مردان پاروپاميزاد» منظومه مې په راډیو کې واورېده، هغه مهال مې دغه کیسه په رڼو کې راننوتله، د بدن تر پوستکي لاندې مې حس کړه، د یوه بې تجربې خوا حساساتي زلمي په توګه په خپل هویت، تاریخ او هېواد وویاړېدم. ځان مې د پاروپاميزاد د اتلانو په کتار کې احساس کړ. هغوی چې سکندر له یوې مهمې پوښتنې سره یونان ته لېږلي وو، چې هلته د دې وطن د خپلواکۍ غوښتنې او ملي غرور په څرنګوالي خپله مور او نور سیاستوال خبر کړي.

چو خواستند خوانین آریانا را

نشان فخر و غرور نژاد آریا را

به درب قصر بهم خورد حالت ایشان

فلک به لرزه درآمد ز صولت ایشان

او بالاخره:

هزار خُم نکند مست می پرستان را

چنان که ذره خاکی وطنپرستان را

چه شورها که درین خاک پُر شور است

چه دیده ها که برای امید آن کور است

سکندر است نه تنها که زور ما دیده

هزار آینه را این غبار پوشیده

زما په شان به د ډېرو افغان زلميو په روح کې داسې ملي روايتونو د ملتپالنې زړي کړلي وي. زما همزولی نسل د استاد پژواک او د ده د نورو متلپالو وطن دوستو همزولو مشرانو د داسې پنځونو د احسان پوروريو.

«روياى زندگى و حقيقت مرگ» د استاد يو عجيب شعر دى،

هر روز که مهر از سرگه بر زبر آيد

هر روز که از دره نسيم سحر آيد

په دې بوللې کې استاد پژواک ستاسو لاس نيسي او د وطن په هغو ښکلاوو او ارزښتونو مو گرځوي، چې تاسو به په ورځني او عادي ژوند کې ډېر ورته متوجه نه ياست.

هر روز که در چارده و چهل ستون باز

دهقان خوش آواز دوبیتی بسرايد

هر روز که در تنگگِ غارو و سمچها

از غژدي و گه نعره لنډۍ بدر آید
 هر روز که سرخرو د شود مست ز سیلاب
 از آب، چو می سرخ خودش، مست تر آید
 هر روز که از کابل و لغمان و سپین غر
 هر رود شود مست و برود کنر آید
 هر روز که سیلاب سپین غر به کره سو
 با کر شده جاری و شتابان به فر آید
 هر روز که باران ببارد به سر برف
 چون برف سپید آب به نیلاب فر آید
 هر روز که از آمو و هلمند و زرافشان
 گریگ تو بیرون کنی، در مُشت زر آید
 هر روز که از کوه کشن بیشه پکتیس
 از چوب و چخت نگهت نیلوفر آید

د استاد وطنپالونکي شعرونه یوازې شعارونه نه دي، نه هم د جغرافیا شرح او
 د ولایتونو منظوم لست دی، د استاد پژواک کمال دا دی، چې د وطن مینه د

هنر په زور تلقینوي. استاد پژواک له هېوادنیو ارزښتونو څخه تلپاتې تصویرونه جوړوي، د اسطورو، کیسو، تاریخي روایتونو، حماسو او ملي خپرو په مټ یې بیا هستوي، تمثیلي او راژوندي کوي.

له دې اصل سره سم، چې هر هنري اثر د هغه له زمانې سره هممهال ارزول کېږي، شاوخوا پنځوس- شپېته یا اويا کاله پخوا د افغانستان معاصر ادبیات د نویو تجربو په درشل کې وو، په تېره بیا پښتو ادبیات خو داسې و، چې په کې له معاصرو معیارونو سره سم د هنري روایتونو تصویرول بیخي سخت کار و. استاد مجروح او د هغه څو گوته په شمېر همزولو شاعرانو دا له نوبت ډک کار راپیل کړ، چې پریوه مهال وطندوستي، ملتپالنه، هنر او ملي روایتونه په ګډه د یوه ولوله پاروونکي معجون په توګه راوپنځوي. د استاد هم شعر نوی مضمون لري، هم پخپله ابدی نوی مضمون دی او هم په ډېره بریا او هنري ژبه دغه نوی مضمون زموږ تر نسلونو رارسولای شي، استاد پخپله دې ته متواضعانه اشاره کړې ده:

زما شعر کې به نوی مضمون نه وي

خو پخپله ابدی نوی مضمون یم

هوبښیاران مې لیونی بولي پژواکه

د رندانو میخانه کې اپلاتون یم

استاد له تاریخي پلوه په خپل شعر کې زموږ «ملي روایت» په خورا عالي بڼه منعکسوي. دا وطن د لرغوني آریانا زړه دی او د تاریخ په اوږدو کې بشریت ته

دېرڅه وربښلي دي. په لرغونه زمانه کې «آريانا محوريت» زموږ لرغونې هويت جوړوي او تر هغه روسته افغانستان د لرغونې آريانا اصلي وارث دی. استاد پژواک دغه پيغام د انگرېزي ژبې يوه شاعر (ويليام پټ) ته په منظومه بڼه داسې بيانوي:

ای همنوای نواهای دور!

کشور من آريانا، هفت اقليم زیبای جهان باستان

آن ديباچه آفرين ديوان کاینات که:

نگارندگان ويدا و اوستا، ريشي‌ها و سپين‌تمان، آنرا به صفحه‌ء گيتی ثبت کرده اند.

د استاد اساطيري او تاريخي تلمیحات خورا په زړه پورې دي، دغه تلمیحات د ملي روحيې د راژوندي کولو ټول داستانونه تداعي کوي.

خوشال خټک د افغان ملتپالې بنسټوال گڼل کيږي، هغه په ادبياتو کې د (افغان نشنليزم) گڼ موتیفونه او سېمبولونه معرفي کړل. تر خوشال راروسته «مغل = مغول» د هر افغان ضد دوښمن لپاره سېمبول شو.

و مغول و ته به هسې کار ښکاره کړم

چې راضي راڅخه روح د فرید خان شي

دا سېمبول په نومهالي پښتو شعر کې يوځل بيا تکرار شو. هر افغان ضد خوځښت يا ځواک مغول و گڼل شو او د هغه ټولنپوهنيز اصل له مخې، چې

ملتونه د گډ گواښ په وړاندې سره متحد کيږي، نومهاليو شاعرانو د هر دوښمن او گواښ په وړاندې د ملت د يووالي لپاره روايتونه شاعرانه کړل، استاد پښواک د دې کتار په سر کې و:

چې مغول نه دی او هسې تمغل کړي

د مغولو نه سل ځله دا بتر دی

چې اشنا گيله من کيږي گيله من شم

که پردي مدام غيږي بې اثر دی

د پښواک زړه د وطن په غرو ولاړ دی

که څه هم ولاړ په زورند چاود کمر دی

کټ مټ همدا روحیه د استاد پښواک په داستانونو کې هم وینو. استاد په دري ژبه د پښتنو دوه تلپاتې حماسي – اساطیري نکلونه (رابیا و پټي خان) د شهزادهء بست او (مومن خان و شیرینې) د سه عاشق تر سرلیکونو لاندې یو ځل بیا پنځولي دي. (وظیفه) نومی نندارلیک یې د یوې ملي حماسې په توګه د ستراحمدشاه بابا د زمانې د یوه وطن دوست سرتیري د مینې او ویاړ داسې انځور دی، چې په پښتو کې یې (کلیمه داره روپۍ) سیالي کولای شي.

استاد پښواک په «ملي فرهنگ» باور درلود، هغه د دې وطن د هر قوم او هرې ژبې شتمني د ټولو افغانانو شریکه فرهنګي شتمني ګڼله، غوښتل یې د پښتنو له ولسي کیسو څخه ټول هېوادوال خوند وپند واخلي. استاد د روداڼې او زال د

مېنې کيسه هم بيا پنځولې ده او د لرغوني کابل د برم و پرتم تصوير يې وړاندې کړی دی. هغه ښوولې ده چې د شاهنامې کيسې څومره افغانستان محوره دي.

استاد پژواک تر فرهنگ و ادبياتو ورهاخوا په سياسي - عملي مبارزه کې هم د ملي ډگر يو سرتېری او زړور مبارز و.

په افغانستان د شوروي تر يرغل روسته له هېواد څخه د شورويانو په وړاندې د مبارزې په بهير کې د وسلوالو تنظيمونو ترڅنگ د ملي مبارزينو يوه پراخه ملي جبهه هم رامنځ ته شوه، چې دوه ځانگړنې يې درلودې، لومړۍ دا چې دوی د افغان روښانفکري ځواک استازولي کوله، له دوښمنو هېوادونو سره يې استخباراتي اړيکي نه پالل، ملتپالنه يې د سياسي موخو کرښه وه، د افغانوژنې پر خلاف ول او د شوروي ضد ديپلوماتيکه - فرهنگي مبارزه يې په اغېزناکه بڼه پرمخ بيوله. دويمه ځانگړنه يې دا وه، چې د تنظيمونو خپلمنځي شخړې او جگړې، قومي اختلافات او د دغو تنظيمونو له لارې يې د پرديو په تېره بيا پاکيستان او ايران لاسوهنې د افغانستان لپاره زيان اړوونکې گڼلې. دوی د افغانستان د ملي شتمنيو لوټ تالان، افغانوژنه، د ښوونځيو سپړل او په قومونو او مذهبونو د يوه ملت ويشلو او دوښمنيو ته ځورېدل. پاکيستاني کړيو له دغه ملي - افغاني بهير څخه ويره لره، ځکه خو يې له دوی سره هم دوښمني پالل، ځينې يې شهيدان کړل، ځينې يې زندانونو ته واستول او ځينې يې مجبور کړل، چې لويديزو هېوادونو ته کډه وکړي.

پوهاند دکتور سيدبهاءالدين مجروح، عزيزالرحمن الفت او يوشمېر نور ملي مبارزان ووژل شول، د ارواښاد محمد حسن ولسمل په شان يو شمېر کسان د پاکيستان تورو زندانونو ته ولوېدل او د استاد پژواک په شان ملي - نړيوال

شخصیتونه له پاکستان څخه وایستل شول، استاد دغې پېښې ته گڼې اشارې کړې، چې موږ به یې دا یوه رانقل کړو:

چې له خپل وطن نه څوک ژوندی وتلی

له پردې وطن نه تگ ورته عار نه شي

بیا به نه شم مهاجر په دې وطن کې

که پخپله دوی محتاج د انصار نه شي

په «رحمان» او په «خوشال» مې سلام وایه

بیا گذر به زما د دوی په مزار نه شي

د مومند او د خټک د غږ پږواک یم

خو افغان مې جگ د دوی له کوهسار نه شي

استاد په ملي کربشه لیکل، وینا او عملي مبارزه تر پایه پرې نه بښوده، تر اخیږه د وطن او د ملت په درد دردمن او غمجن پاتې شو، هغه تر بریا روسته د تنظیمونو د خپلمنځي جگړو او د خونړۍ کورنۍ جگړې پیل په سترگو ولید، ورته غمجن و، د ملي یووالي لپاره یې تنظیمي گواښونه او د دوښمنو هېوادونو چلونه اونیرنگونه پېژندل. د ژوند روستي کلونه یې په حسرت او خواشینی تېر کړل، ښايي د هغه د ملي ارمانونو د غږ ازانگې او پږواکونه لسیزې لسیزې د هغه تر ابدې کېدو روسته د وطن په درو او سردرو او زموږ په ذهنونو کې گرځي راگرځي، چې:

دا وطن د کومې پیغلې تور وربل دی

چې باد نه وي لا وهلی تارو مار شي

کنهگاریم خو گناه مې ازادي ده

څوک به دې خوږې گناه نه توبه کار شي؟

که موږ د افغانستان په معاصر فرهنګي بهیر کې د ملت – دولت جوړېدو په هڅه
د نومهالیو ادبیاتو پر ونډه څېړنه او د ملي تفکر پر وده و پراختیا فکر کوو، د
استاد پژواک نوم به مو د یوه ځلانده ستوري په شان تر سترگو سترگو کیږي.

اروا پې ښاد یاد پې ژوندی!

آزادی و حقوق بشریه حیث یکی از محور های اساسی فکر و مساعی استاد پژواک

منم آن شمع حقیقت که نمیرد پژواک

زنده ام تا از من یک دو سخن می ماند

در ادامه نهضت سید افغان در آسیا و شمال افریقا و بیدارگری های مشروطه خواهان اول و دوم در کشور ما بخصوص نشرات بی نهایت روشنگرانه و آزادیخواهانه محمود طرزی و همقلمان در «سراج الاخبار افغانیه» و نقش همه آنها در فکر و اندیشه شاه امان الله خان باعث گشت در آوانی که وی در سال ۱۹۱۹ میلادی به سلطنت رسید فضای زیست را برای همه مردم شریف کشورش بدون تبعیض قوم و زیان و نژاد و دین و مذهب مساعد تر ساخت تا با پروبال باز تر زنده گی نمایند. تساهل، شکیبایی و افق وسیع نظر او را میتوان درین سخنش روشنی دهیم که برای ملت افغان خطاب کرد:

«هندو، هزاره، شیعه، سنی، احمد زایی و پوپلزایی نداریم بلکه همه يك ملت هستیم و آنهم افغان»

«شاه امان الله خان دستور صادر کرد که یک تعداد از مردم هزاره ما که از زمان امیر عبدالرحمن خان هنوز هم در قید برده گی بسر میبردند آزاد شوند. در شهر

کابل، غزنی، قندهار و جلال آباد که هندوان به تعداد بیشتر نسبت به دیگر شهرها می زیستند، نماینده انتخابی شان را در شورا‌هایی ولایتی معرفی و در اداره امور شهری سهمیم گردند. منبعت شهروندان هندو از پرداخت "جزیه" آزاد اند، عده‌ی تھی دستان این اقلیت مذهبی که از بابت عدم پرداخت به موقع "جزیه" تحت تعقیب بودند، نیز معاف گردند.

در اثر دستور یاد شده، روش برده‌گی در زنده‌گی اجتماعی افغانها برای همیشه شکست و اضافه از ۷۰۰ تن کنیز و غلام، تنها در شهر کابل با مالکین خود وداع کردند. مراسم مذهبی هندوها و تکیه خانه‌های پیروان مذهب امامیه آزاد شد و معاش مستمری و نسبی محمد زایی‌ها و خان‌ها و امتیازات دیگر برای آنها منع گردید. برای زنان حق تحصیل و سهم‌گیری در فعالیت‌های اجتماعی داده شد. رفع نسبی استبداد و تبعیض در داخل، دیگر مولفه‌ای بود که شاه را قادر ساخت همه نیروها را برای کسب استقلال و بیداری وسیع مردم بسیج کند.» (۱) (تاکید از من است)

با پایان جنگ دوم جهانی عده‌ای از کشور‌های مستعمره استقلال یافتند که بعد از تاسیس سازمان ملل متحد، اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر در تاریخ ۱۰ دسامبر ۱۹۴۸ در پاریس به تصویب رسیده. این اعلامیه دستاورد مستقیم جنگ جهانی دوم بوده و برای نخستین بار حقوق را که تمام انسانها سزاوار آن هستند به صورت جهانی بیان می‌داشت، در نتیجه حقوق بشر به حقوقی گفته می‌شود که همگان در همه زمان‌ها و مکان‌ها از آن برخوردارند.

مفاد این اعلامیه از نظر بسیاری از پژوهشگران الزام‌آور بوده و از اعتبار حقوق بین‌الملل برخوردارست، زیرا به صورت گسترده‌ای پذیرفته شده و برای سنجش

رفتار کشورها به کار می‌رود. کشورهای تازه استقلال یافته زیادی به مفاد اعلامیه جهانی حقوق بشر استناد کرده و آن را در قوانین بنیادی یا قانون اساسی خود گنجانده اند.

این اعلامیه شامل مقدمه و سی ماده است: مقدمه دلایل تاریخی و اجتماعی را که منجر به نیاز برای نوشتن یک اعلامیه بود، مطرح می‌کند.

- مواد ۱ و ۲ پایه اصلی مفاهیم کرامت، آزادی، برابری و برادری را بنا می‌کنند.
- مواد ۳ تا ۵ به سایر حقوق فردی مانند حق زندگی و منع برده داری می‌پردازند.
- مواد ۶ تا ۱۱ به اساس قانونی حقوق بشر با تمهیداتی برای دفاع در زمان نقض قوانین، اشاره می‌کنند.
- مواد ۱۲ تا ۱۷ به حقوق فردی در جامعه می‌پردازند (از جمله مواردی مانند حق آزادی حرکت).
- مواد ۱۸ تا ۲۱ به آزادی‌های سیاسی، عمومی و روانی از جمله آزادی اندیشه، نظر، دین، وجدان، حرف و آزادی انجمن می‌پردازند.
- مواد ۲۲ تا ۲۷ بر حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی افراد از جمله حق سلامتی تأکید می‌کنند.
- مواد ۲۸ تا ۳۰ نیز بر روش استفاده از قوانین اعلام شده و همچنین مواردی که قابل اجرا نیستند، می‌پردازند.

با مطالعه و نظر اندازی به آن اعلامیه می‌بینیم که ما تقریباً سه دهه قبل نشر اعلامیهء حقوق بشر در نظام امانیه بشکل نسبی آنرا در عمل پیاده نموده بود،

که پژواک بزرگ ما هم بی تاثیر از آن دوره درخشان نبودند، قسمی که سید جمال الدین افغان در کردار، پندار و گفتار خویش به مثابه یک شخصیت و آموزگار بزرگ ضد استعمار به مردم جهان تحت سیطره استعمار درس آزادی خواهی داد، پژواک بزرگوار ما برای آزادی و خود ارادیت و حقوق انسانی هموطنان تلاش می نمود. در رساله «سرگذشت یک افغان مهاجر» در رابطه به تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر در پاریس هنگامیکه سردار محمد داوود خان سفیر کبیر افغانستان و رئیس هیات افغانی در اسامبله عمومی ملل متحد بودند از صفحه ۷۷ به بعد می خوانیم: «اما در زمان و مرحله ای دیگر در زمان صدارت دوکتور محمد یوسف خان هنگامی که بار نخست شاه اراده کرد که قانون اساسی جدیدی بر مبنای دیموکراسی نسبی بسازد من در ژنو (سویس) بحیث رئیس منتخب کومسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد مصروف بودم که با مخابره تلگرام از جانب مقام صدارت مامور شدم به کابل بروم. چون می دانستم که کابل از گرفتاری من در ژنو آگاه است و اهمیت آن را نیز می داند در این که مرا به کابل می خواهند حتما موضوع مهم تری مضمر است، به کابل رفتم دوکتور محمد یوسف خان مرا در عمارت صدارت عظمی به ملاقات پذیرفت و به من گفت که علت احضار من به کابل دادن نظریات درباره قانون اساسی جدید است. من عرض کردم که نظریات خود را کتبی به زودترین فرصت تقدیم خواهم کرد. به وعده خود وفا کردم. درعین زمان پادشاه مرا به حضور خواست وعین موضوع را در میان گذاشت. چون موضوع واحد بود یک نسخه از نظریات کتبی خود را که به صدراعظم تقدیم کرده بودم به حضور شاه نیز تقدیم کردم. چند روز بعد هیاتی برای مسوده قانون اساسی تعیین گردید. ولی من در میان شان نبودم. تعجب نکردم زیرا در نظریات من تمرکز توجه به حقوق بشر و عدم تبعیض و به ویژه حقوق اقلیت ها و افراد «مرد زن» و بود و نیز

چون پیش از انتصاب کمیسیون قانون اساسی به من اشاره شد که به وظیفه خود بازگشته می توانم که چنان شد و به ژنو بازگشتم و هیات مسوده وقتی انتصاب گردید که من در کابل نبودم. اگر نظریات من پذیرفته میشد همه مواد در کنوانسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد در قانون اساسی داخل می شد. این قدر خبر شدم که در وقت تسوید قانون اساسی (زمان دوکتور محمد یوسف خان) نظریاتی من حتی به مجلس هم ارایه نشده بود و این مطلب را یکی از اعضای کمیسیون تسوید قانون اساسی به من گفت که در ثقه بودن آن شکی نمی گذارد.

بخاطر دارم که مرحوم سردار محمد داوود خان نیز نظریات مرا خواسته بودند و من همه مواد کنوانسیون های حقوق بشر سازمان ملل متحد را بیرون نوشته و بدست مرحوم محمد یونس رفیق به او تقدیم کرده بودم که تا کنون نمیدانم چه شد....» (۲)

البته سالها قبل از دهه شصت میلادی خاطره دیگر شانرا جناب پژواک چنین می نویسند: «از جانب دفتر بین المللی کار به حیث عضو هیات آن موسسه آمده و در کومیتة اجتماعی، سیاسی و فرهنگی اسامبله عمومی که در آن سال اعلامیه حقوق بشر سازمان ملل متحد در آن مورد بحث بود از I.L.O. نمایندگی میکردم، عضو هیات افغانستان در کومیتة فوق الذکر مرحوم عبدالغفور شرر بود. چون در وزارت خارجه با ایشان همکار بودم در ضمن صحبتی به من گفته بود که مامور است از طرف افغانستان بر اعلامیه حقوق بشر رای منفی بدهد. جناب پژواک در ادامه می نویسند: "شنیدن این اخطار بد نامی همیشگی افغانستان در اثر مخالفت با اعلامیه حقوق بشر مرا تکان شدیدی داد. مرحوم شرر درعین زمان سرکاتب (First Secretar) سفارت بود.

چون مامور مطیع حکومت و صلاحیتی نداشت اقامه دلایل با او ثمری نمی توانست داشته باشد از آن رو جناب سید قاسم (برادر سید تاج الدین معین اداری سابق وزارت خارجه) را که کاتب سفارت و عضو هیات بود و الحمدلله حیات دارند، دیدم و موضوع را با او در میان گذاشتم. رفیقانه بمن گفت چه می تواند بکند از او خواهش کردم که مرا با سردار محمد داوود خان معرفی کند

.....

اگر از حقیقت نگذریم باید از رول جناب سید قاسم خان نیز با قدرانی کامل یاد کنیم. زیرا اگر شجاعت اخلاقی وی نمی بود و موضوع را به سردار محمد داوود خان نمی رسانید و مانند مرحوم شرر از وظیفه رسمی و حکومتی، افغانی خود شانه خالی می کرد و تنها به وظیفه خود اهمیت قایل می شد تغییری که در موقف منفی افغانستان درباره اعلامیه حقوق بشر واقع شد صورت نه می گرفت. جناب سید قاسم به من گفت، چه باید بکند زیرا حاضر است هرچه در توان وی باشد دریغ نکند. گفتم خواهش من از او محض اینست که مرا به حیث یک افغان به سردار محمد داوود خان معرفی کند و بگوید که اگرچه در خدمت کشور خود نیستم و در دفتری بین المللی کار می کنم نمی توانم به مملکت خود بی علاقه بمانم و در باره موضوع حقوق بشر در اسامبله عمومی عرایضی دارم که می خواهم آن را به او تقدیم کنم. جناب سید قاسم قبول کرد و به سفارت تلفون کرد. باو گفتند که سردار نزد دوکتور دندان رفته است و اگر می خواهد در آنجا به او تلفون کند. هردو در غرفه تلفون بودیم خواهش کردم نظر به اهمیت موضوع باید هر جا باشد خود را به او رسانید. جناب سید قاسم به دفتر دوکتور دندان تلفون کرد و مرا به سردار مرحوم معرفی کرد و به من گفت "والاحضرت می خواهند با شما حرف بزنند. من تلفون را گرفتم" بدون تعارف سردار از من پرسید می خواهید چیزی به من بگویید" من به او موضوع

را گفتم و نیز علاوه کردم که تنها یک مملکت (سعودی عرب) در میان همه اعضای ملل متحد برخلاف اعلامیه رای می دهد و اگر افغانستان در ردیف عرب سعودی قرار می گیرد و از همه دنیا جدا می شود. سردار به عرایض من بدقت گوش فرا داد و بعد از آن بمن گفت که تلفون را به سید قاسم بدهم. جناب سید قاسم با او حرف زد و به من گفت : "والاحضرت امر کردند که به شرر بگویم که رای مثبت بدهد خدای بزرگ را سپاس گذاشتم و از جناب سید قاسم سپاس گذاری کردم و به سردار فقید دعا کردم" و گفتم زود شو امر والاحضرت را به شرر برسان و چنان کرد و افغانستان رای مثبت داد. من نیز باید میشتافتم و به دفتر بین المللی کار خبر می دادم که تغییر موقف افغانستان را درست ثبت کنند.» (۲)

در جایی خواندم که : «نه همه جاپانی ها نابغه هستند و نه ما افغانها کند ذهنیم، تنها تفاوت در این است که آنها فرد شکست خورده را تشویق می کنند تا موفق شود ولی ما با فرد موفق می جنگیم تا شکستش دهیم.» (۲)

پژواک بزرگوار ما مرد آزاده و صریح لهجه و بی پروا بود همین دلیل است که سالها او را از وطن دور نگاه داشتند، اگر نه خدا می داند که سرنوشتی همچون خانواده چرخ، محمد ولی خان دروازی، جنرال پنین بیگ، فقیر محمد خان، مهدی خان چنداولی، خواجه هدایت الله، محی الدین انیس و میوندوال یا دیگران نصیبش می شد. سطور ذیل به شما عزیزان متونی از دست اول در باره ممانعت دولت بر تقرر این فرزانه ای سترگ به مقام سر منشی ملل متحد در حالی که بیگانه ها به آن راضی بودند.

آقای منگل دیلومات سابق وزارت خارجه می نویسد: «در نزد من نیز بحیث یک افغان و همکار نزدیک مرحوم پژواک البته همیشه این سوال موجود بود که چرا حکومت چنین شخصیت با کفایت، محبوب و ارجمند ملی و بین المللی را برای پست مذکور کاندید نکرد؟ شاید مرحوم پژواک خودش علت را میدانست ولی در این مورد تا روزی که من در نیویارک همکار نزدیکش بودم سکوت کامل اختیار نموده و هیچ گونه تبصره ای در زمینه از وی نشنیدم، ولی این فرد آتی شعر پژواک در آن وقت بنام (نوی خاموش) همیشه به خاطر می بود که گفته است:

بی سخن نه می داند کس خموشی ام پژواک

در سخن نمی گنجد هرگز، گفتن که من دارم

جواب این سوال را خودم وقتی دریافتم که بعد از ختم ماموریتم در نیویارک در سال ۱۹۷۶ دوباره به کابل برگشتم، روزی از روزها زمانی که در دفتر "معاونیت ملل متحد و کنفرانس های بین المللی" وزارت امور خارجه که من در رأس آن قرار داشتم، اسناد و دوسیه های مربوطه ملل متحد را مطالعه می کردم از روی تصادف با دوسیه "انتخاب سر منشی جدید ملل متحد" برخورد کردم. از مطالعه آن دوسیه از "تصمیم غیر قابل عفو" حکومت وقت در این مورد اطلاع یافتم و آن چنین بود:

"در مورد موضوع انتخاب سر منشی جدید ملل متحد اقداماتی لازم نیست دوسیه حفظ شود". (۳)

جناب دکتور فرهاد پژواک در رابطه می نویسد: «این مقاله یک حقیقت دردناک دیگر تاریخی را هویدا می کند: افغانستان شاید یگانه کشوری در جهان باشد که

حکومت وقت آن مانع کانديد شدن سفير کبير و نماينده دايمي افغانستان به کرسی سر منشی ملل متحد شد. بعد از ختم وظیفه "اوتانت" بحیث سر منشی ملل متحد در سال ۱۹۷۱ میلادی، نام پژواک برای احرار این مقام عالی و با پرستیژ در حلقه های سیاسی و دیپلماتیک جهان فعالانه مطرح بود....

«در اواخر سال ۱۹۷۰ وقتی که "اوتانت" تصمیم گرفت که دو باره خود را کانديد مقام سکرتر جنرال یا منشی عمومی ملل متحد نه کند، اغلب کشورها به نمایندگی دايمي افغانستان رجوع کردند و داوطلب اقدام برای معرفی کانديد پژواک شدند. پژواک این موضوع را به مرکز اطلاع داد و منتظر ماند. قرار صحبت من با پژواک بزرگ در سالهای مهاجرت در دهه هشتاد میلادی، شمار این کشورها شامل همه اعضای شورای امنیت ملل متحد خصوصاً "پنج عضو دايمي" به شمول اتحاد شوروی سابق بود. بحث بالای انتخاب به درازا کشید و معرفی کانديدای پژواک بشکل رسمی از طرف حکومت افغانستان صورت نه گرفت.»

خانم پروین پژواک نوشت: «به خود حق می دهم تا منحيث یکی از میلیون ها افغان که به زادگاه خود افغانستان عشق می ورزد خشم و دریغ خود را در برابر تاریخ تاریک وطن ابراز کرده و از قدرت مندان سیاسی وطن در هر زمان و مکانی که بوده اند، پاسخ این پرسش خود را بخواهم که چرا قربانی و جانبازی علمی و عملی عاشقان خاک را بخاطر حفظ مقام و چوکی، زیر پا کرده اند!؟

معلوم دار که بار اول نیست من می شنوم که اگر دولت شاهی افغانستان با استاد پژواک همراهی میکرد، این ستاره درخشان مشرق زمین، بر سراسر جهان می تابید و با درخشش او اسم افغانستان نیز در میان همه ممالک ملل متحد برازندگی خاص می یافت، لیکن خواندن سند موثق در این مورد برآستی که

دردناک است و به ما یک بار دیگر نشان میدهد که خود خواهی و خود کامی
قدرتمندان سیاسی وطن ریشه عمیق و سابقه طولانی داشته و یکی از دلایل
عمده چاق شدن جهل در سرزمین ما می باشد».

استاد فقید یوسف کهزاد چه سوز ناک و زیبا فرموده بودند:

ما از ازل به طالع خود بد ستاره ایم
یک خود پرست ملت صد پاره پاره ایم
از ما شراب وحدت و مستی دگر مخواه
از بس که ما به طینت خود بد گذاره ایم
پائین نیامدیم ز کوه غرور خود
ما را کسی نه گفت که آخر چه کاره ایم
نی یار , یار ماست, نه دشمن رقیب ما
ما خود بجان خرمن خود یک شراره ایم
از تخم کینه , ما ثمر خود گرفته ایم
پشتون و تاجیکیم و گر هم هزاره ایم
در جاده ی نفاق , بما کس نمی رسد
دنیا پیاده می رود و ما سواره ایم

از ما شریف تر نبود در جهان , ولی
در وقت چور منتظر یک اشاره ایم
یک مشت خاک گشت وطن, ازکمال ما
بر افتخار کرده ی خود در نظاره ایم
غیرت همین بس است که در قلب آسیا
یک تک درخت خشک به یک دشت خاره ایم

+

منابع و مأخذ:

۱ . ایشور داس . دوره امانی و حقوق شهروندی هندوان افغان .

<https://www.kabulnath.de/Schankar%۲۰Dara/Minare%۲>

۲ . استاد پژواک فقید . سرگذشت یک افغان مهاجر

۳ . عبدالمجید منگل (فعالاً مقیم ایالت ورجنیا - اضلاع متحده امریکا) - اسناد و دوسیه های مربوط ملل متحد، دفتر "معاونیت ملل متحد و کنفرانس های بین المللی" وزارت امور خارجه افغانستان سال ۱۹۷۴ میلادی.

استاد پژواک و حق تعیین سرنوشت

یکی از اصول هفتگانه حقوق بین المللی، اصل تعیین سرنوشت ملل توسط خود شان است. این اصل که در منشور ملل متحد و اسناد بین المللی حقوق بشری مسجل گردیده، در واقع طرح آن از دوران استعمار کهن در نزد فلاسفه و دانشمندان حقوق و سیاست مطرح بود؛ اما، بعد از ختم جنگ جهانی دوم و استقلال تعداد کثیری از مستعمرات کشور های امپریالیستی و استعمارگر در آسیا، افریقا و امریکای لاتین به یک اصل مسلم در مجامع بین المللی از آن جمله در ملل متحد و جنبش عدم انسلاک به عنوان یک شاخص عمده شناخته شد؛ که مورد توجه و حمایت سازمان های آزادی بخش و دوی که از استعمار نفرت داشتند و یا این که از یوغ استعمار رهایی یافته بودند، قرار گرفت.

این اصل حقوق بین الملل الی ختم دوران جنگ سرد یکی از موضوعات جدی در سیاست خارجی دول و سازمان های بین المللی بود؛ که متأسفانه با ختم دوران جنگ سرد و یک قطبی شدن جهان و تسلط اقتصادی جهان غرب، با وجود آن که در پرنسیپ جزْ اصول منشور ملل متحد و اعلامیه جهانی حقوق بشر میباشد؛ رنگ باخته است. در دوران جنگ سرد به خصوص در عصر زمامداری اعلیحضرت محمد ظاهر شاه و نخستین جمهوریت افغانستان به زعامت فقید محمد داوود خان، اصل خود ارادیت و تعیین سرنوشت ملل توسط خود شان یکی از ضوابط و اصول اصلی سیاست خارجی افغانستان را تشکیل میداد. علاوه بر آن که حکومت افغانستان در مناسبات بین المللی در

مجامع بین المللی از این اصل پشتیبانی و و به نفع آن موقف گیری میکردند، در تمامی اعلامیه های رسمی دو جانبه با دول متحابه نیز به جدیت مطرح بود

یکی از بانیان و طراحان جدی و خلل نا پذیر این اصل، فقید محمد داوود خان بود؛ که در این امر حامیان و همکاران صادق و با فهم نیز نظریه مذکور را تقویت و برای تحقق این اصل مساعی خسته ناپذیر را انجام میدادند ؛ که یکی از شخصیت های بارز آن مرحوم عبدالرحمن پژواک، دیپلمات ورزیده و به نام کشور بود .

عبدالرحمن پژواک چه در زمانی که در وزارت امور خارجه افغانستان ایفای وظیفه مینمود و چه زمانی که به حیث نماینده افغانستان در ملل متحد و رییس مجمع عمومی آن سازمان ایفای وظیفه مینمودند ، و یا به عنوان نماینده خاص رییس دولت و صدراعظم (در دوران نخستین جمهوریت کشور) در کنفرانس های بین المللی از جمله مجمع عمومی ملل متحد و یا در کنفرانس سران کشورهای اسلامی منعقد شده لاهور و یا هم کنفرانس سران کشورهای عدم انسلاک و در نهایت به عنوان سفیر در کشورهای مختلف به عنوان یک دیپلمات کارگشته و متعهد برای تحقق اصل خود ارادیت و تعیین سر نوشت ملل توسط خود شان از موقف کشور و این اصل عمده حقوق بین الملل مساعی بی دریغی به خرج داده و صدای میلیون ها انسانی که در سراسر جهان از حق تعیین سرنوشت محروم بوده اند را با صدای رسا و به عنوان یک افغان متین بلند نموده اند .

در این مختصر به منظور جلوگیری از درازی کلام چند نمونه از موضعگیری های او را در در این خصوص که علاوه بر سیاست خارجی آن دوران دولت افغانستان ، عقیده و باور پژواک نیز بود، بیان میداریم .

در نخست برای این که سیاست خارجی آن دوران واضح گردیده و جایگاه مرحوم پژواک را در موضوع روشن‌تر سازیم ، به چند نمونه از اظهارات رییس جمهور فقید داوود خان استناد مینمایم . فقید داوود خان بعد از تاسیس جمهوریت به مناسبت روز جهانی حقوق بشر در قسمتی از پیامش به این مناسبت چنین اظهار داشته بود : « نقش افغانستان در تدوین پرنسپ حق تعیین سرنوشت و شناخت این حق به حیث یک حق برانزده بوده است . » در اینجا اشاره محمد داوود خان در مورد قبول اصل تعیین سرنوشت مردم توسط خود شان در مجمع های بین المللی و مساعی دیپلماتیک افغانستان در این راستا است ؛ که یقیناً نقش مرحوم پژواک در آن خیلی برانزده بود ؛ چه ایشان به عنوان رییس مجمع عمومی ملل متحد موضعگیری های جدی و قاطع در این خصوص داشته اند.

زمانی که داوود خان رییس جمهور افغانستان بود در جواب خبرنگار پاکستانی چنین اظهاراتی داشتند : « مساله پشتون ها و بلوچ ها مربوط خود آنها میباشد ، این سووال را از آنها نمایید . بهترین راه حل برای زعمای پاکستان اینست که با لیدران پشتون و بلوچ از راه مذاکره و مفاهمه حل و فصل نمایند . » در جای دیگر گفته است « ...حق خود ارادیت بهترین راه حل این قضیه است . باید این حق به تمام معنی و با شرایط برای مردم پشتون و بلوچ داده شود . »

به تأسی از همین افکار شهید محمد داوود خان بود که مرحوم عبدالرحمن پژواک در بیست و هشتمین اسامبله عمومی ملل متحد در سال ۱۳۵۲ که در آن به عنوان رییس هیات افغانی اشتراک داشت در خصوص حق تعیین سرنوشت ملل توسط خود شان در خصوص پشتونستان چنین گفتند « مسله پشتونستان که منشا آن سرباز زدن پاکستان از در نظر گرفتن خواست های مشروع بیشتر از هفت میلیون انسانست که به نیروی نظامی یک قدرت

استعماری از سر زمین پدری شان یعنی افغانستان جدا ساخته شده اند حیثیت یک امر ملی را دارد ما مجدانه تلاش خواهیم کرد که برای این مشکل راه حل عادلانه و مسالمت آمیز ی پیدا کنیم راه حل عادلانه این مشکل با منافع افغانستان و پاکستان و صلح و پیشرفت در سراسر منطقه ما هماهنگی دارد . ما معتقد بدانیم که هر گونه راه حلی باید بر پایه اراده مردم و عدالت بین المللی استوار باشد. »

با وجود آن که مرحوم پژواک در مورد قضیه پشتونستان نظریه منحصر به فرد خویش را داشته اند ؛ اما به گفته خود شان به عنوان مامور دولت مکلف به تطبیق سیاست رسمی حکومت افغانستان بوده ؛ چنان که در این خصوص چنین میگوید : « من شخصا در باره ای پشتونستان عقیده مستقل داشتم و آن این بود که این خاک (پشتونستان) حق مسلم افغانستان و جز لاینفک خاک افغانستان است و افغانستان باید موقف الحاق آن را اتخاذ نماید. برای آن که مردم پشتونستان جلب شوند صرف پول کشور فقیری مانند افغانستان پالیزی درست نیست. به عقیده من باید قوانین و تطبیق قوانین در افغانستان طوری وضع و مورد عمل قرار گیرند که مردم پشتونستان در پیوستن به یک کشور قانونی بر اساس مساوات و عدالت اجتماعی، مراعات آزادی های اساسی و حقوق بشری تاخیر و تعلل نه کنند. بدون این گونه قوانین، دیگر طوایف افغان (غیر پشتون) از پشتونستان به بیم و هراس بیشتر دچار خواهند شد زیرا نفوس پشتون در افغانستان دو چند خواهد شد و با اکثریتی که از قرن ها به اینسو داشته است، پشتون اقوام دیگر مملکت را بیشتر تحت نفوذ خواهد در آورد و ازین رو افغانستانی وجود نه خواهد داشت و افغانستان عزیز پشتونستان غیرقابل قبول و غیرقابل تحمل خواهد گردید .

به هر صورت نظریه من، نظریه خالصانه یک فرد عادی افغان بود و طبعاً مورد قبول واقع نه میگردید؛ اما، چون سردار محمد داوود خان نظریه مرا در باره پشتونستان قوی تر و وسیعتر از نظریه خودش مییافت در مذاکرات روی قضیه پشتونستان به من اعتماد کامل داشت و در همه مذاکرات مرا داخل و شامل میساخت. شرح همه موضوع بیمورد و مثنوی هفتاد و هفت دفتر می شود. «.

این قسمت از گفته های مرحوم پژواک از حق تعیین سر نوشت و خود ارادیت به حالات انفسی که مبین این حق ناشی از حقوق فردی و مبتنی است با ابراز رای برای تعیین سرنوشت و ثانیاً حالت افاقیت آن که همانا تبلور این حق در اسناد بین المللی از جمله منشور ملل متحد و اعلامیه جهانی حقوق بشر می باشد، مطابقت عام و تام دارد.

هم چنان در این اسامبله موقف افغانستان را در مورد محو استعمار و تعیین سرنوشت مردم توسط خودشان را این طور ارایه نموده بودند: «در اینجا نیازی به آن نیست سیاستی را که از طرف حکومت من در مورد نابود ساختن استعمار و صیانت حقوق مردم و حق خود ارادیت در هر جایی که هستند دنبال میشود به تفصیل بازگو نمایم. این سیاست کاملاً روشن است. ما همواره در پیشاپیش مبارزه علیه استعمار و تسلط بیگانه ها ایستاده خواهیم بود».

در ماه حوت سال ۱۳۵۲ پژواک به عنوان نماینده خاص رییس دولت و صدراعظم افغانستان در کنفرانس سران کشور های اسلامی در لاهور اشتراک نموده و در خاتمه این مسافرت در مورد حق تعیین سرنوشت ملت ها چنین گفتند: «صلح جهان خاصه در این منطقه جهان که افغانستان نیز جز آنست

دارای اهمیت بزرگ است . امروز بیشتر هر از زمان دیگری امیدوار هستیم که تحقق و قبول کامل واقعیت ها در منطقه ما حکمفرما گردد. شناسایی بنگله دیش از طرف پاکستان به ما نوید می‌دهد که حقیقت پسندی و عدالت به منطقه ما وارد گردیده و باعث تامین حقوق همه مردم جهان خواهد شد . افغانستان یکبار دیگر اظهار می‌دارد که بهترین راه حل معضلات، شناخت واقعیت و طریق مسالمت آمیز حل آن است و امیدوار هست که سایر مسائل حل نا شده این منطقه نیز با وسایل مسالمت آمیز و بر اساس شناخت واقعیت های غیر قابل انکار و احترام به حق تعیین سر نوشت مردم راه حل پیدا کند».

در اینجا منظور پژواک سایر مسائل حل نا شده حل حقوق مردم پشتون و بلوچ بر مبنای حق خود ارادیت بوده است.

اما نظریه حاکم حکومت افغانستان حق تعیین سر نوشت مردم پشتونستان به دست خود شان بود که دولت افغانستان در کنار شان قرار داشت ؛ و به گفته مرحوم پژواک ، این نظریه مفکوره سردار محمد نعیم خان برادر مرحوم داوود خان بود . در این باره مرحوم پژواک می نویسد : « در زمانیکه سهروردی صدراعظم پاکستان بود سردار محمد داوود خان به پاکستان سفر کرد. من در آن وقت در ملل متحد موظف بودم و برای اشتراک در این سفر رسمی به مرکز احضار شده بودم .

در این سفر سردار محمد داوود خان مهمترین منظوری که داشت مذاکره و در صورت امکان- البته امکان بعید- مفاهمه با پاکستان روی قضیه پشتونستان بود. موقف حکومت افغانستان که در حقیقت موقف سردار محمد نعیم خان و در اثر تلقین و اصرار او موقف سردار محمد داوود خان بود، تامین حق تعیین

سرنوشت بود که مردم پشتونستان اراده خود را آزادانه در باره سرنوشت و مقدرات خویش اظهار نمایند که آیا آزادی می‌خواهند و یا خود را با افغانستان سرزمین پدری شان پیوند می‌کنند».

در نتیجه:

آن چه در بالا تذکر یافت باور مرحوم پژواک در خصوص حق تعیین سرنوشت ملل توسط خودشان بود که نه تنها آن را برای پشتون ها و بلوچ ها (که آنها را جز انفکاک ناپذیر ملت افغان) میدانست ، به باور او این حق استقلال همه ملت های در بند استعمار و در بند کشیده شناخته میشد .

به نظر مرحوم پژواک با تحقق این حق گلیم استعمار جمع و مساوات بین ملل جهان حاکم میگردد .

پر خاتمه بر روح آن مرحوم اتحاف دعا نموده و برای تحقق اهداف شان خواهان مساعی خلل ناپذیر می باشم .

استاد عبدالرحمان پژواک و حقوق زنان

استاد عبدالرحمن پژواک شخصیت شناخته شده و برخوردار از احترام در سطح ملی و بین المللی بود .

استاد شخصیت چند بعدی داشت- او دیپلمات سرشناس ، شاعر، نویسنده ، متفکر و همزمان انسان با شور و مقاوم و در عین حال ظریف بود

وقتی به آثار، اشعار و کارنامه های استاد نگاه ژرف بیندازیم، وی را با صفات در خور ستایش وطن دوستی، انسان دوستی، تقوای اجتماعی و سرشار از لطف و عاطفه، عیار صفت و خواهان بهروزی جامعه افغانی و تمام بشریت مییابیم. این را هم باید گفت که مخالفت با هرگونه زورگویی، استبداد، تبعیض و بی عدالتی در سطح ملی و بین المللی و پشتیبانی استوار از آزادی، حقوق بشر و دیموکراسی محورهای بنیادی تفکر سیاسی استاد پژواک به شمار میرفت .

و اما، چون موضوع سخنرانی من «استاد پژواک و حقوق نسوان»، است خواهم کوشید حول همین محور سخن بگویم .

داستان یک زن که از آثار دوران جوانی استاد پژواک است وضعیت اسارتبار زنان را در طول تاریخ و در عین زمان روح حساس، آزادیخواه و عدالتپسند و اوج شور و عاطفه قهرمان داستان را که یک زن است ترسیم میکند . البته در دههٔ پسین زنده گی خود نیز استاد پژواک آثاری خلق کرده که به توانایی های زنان و تشویق آنان به مشارکت در همه عرصه های زنده گی اجتماعی پرداخته

شده است. در این میان میتوان از بانوی بلخ و ناهید نامه یادآوری کرد. و اما، داستان یک زن را که عمر آن شاید بیشتر از عمر من باشد، تازه همین روزها خواندم و چنان به دلم نشست که مرا وادار ساخت تا ذکر آن را در سرخط سخنرانی امروز خود بیاورم.

دوستان عزیز،

فکرمی کنم که در ارتباط به دیدگاه استاد عبدالرحمان پژواک در مورد «حقوق زنان» با پرداختن به دو بُعد زمینه خانواده گی و زندگی و تجربه اجتماعی- سیاسی ایشان از منابع معتبر معلوماتی به شمول نقل قول از دو تن از شاهدان زمان، خواهم توانست در ادای این وظیفه ی مهم خود را کم و بیش موفق حس کنم .

در بخش اول می خواهم سخنی داشته باشم در مورد عاملی که به احتمال قوی در سنین کودکی ونو جوانی پژواک بر وی اثر مثبت داشته است.

قاضی عبدالله پدر عبدالرحمان پژواک از عالمان دینی هوادار پیشرفت و ترقی افغانستان بود - چنان که پس از سقوط نهضت امانی، به رغم فشارها حاضر نه شد تا حکم تکفیر شاه امان الله را صادر کند، یا همچو فتوایی را تأیید نماید. برخلاف وی در فتوایی که صادر کردند، ماهیت زمامداران نو را برملا ساخت و حکم شرع و قانون را در مورد شان روشن نمود. قاضی عبدالله پس از صدور فتوا ، برای حفظ جان ناگزیر شدند تا بالاخره خود را به دهکده آبایی خودش برساند . وی تا پایان دوره اغتشاش در پناه حمایت مردم در امان ماند و حکومت برغم اعزاز قوا موفق به دستگیری اش نه گردید.

احترام پدر استاد پژواک را به حقوق نسوان ، میتوان در نوع برخورد عملی وی در قبال دختر بزرگش بازیافت .

قاضی عبدالله از حامیان حقوق زنان منجمله حامی حق زن برای کسب سواد و دانش آموزی بود. وی بی بی فاطمه خواهر بزرگ عبدالرحمان پژواک را خود با نور سواد و دانش آشنا کرده و به حرف و مشوره این فرزند ارشد اهمیت زیاد قایل بود. گفتنی است که قاضی عبدالله در کنار مشاغل دولتی به حیث عالم جید زمان خودش صاحب مدرسه نیز بود و به تدریس شاگردان میپرداخت. نکته بارز دیگر این که قاضی عبدالله در زمان حیاتش حق دختر ارشد خود را از دارایی خویش به وی داده و گفته بود: «حقت را از میراث در زنده گی ام برایت میدهم، چون به حکم عنعنۀ رایج، دختران پس از مرگ پدر معمولاً نه میتوانند حق خود از میراث پدری به دست بیاورند» (۱).

پسر بزرگ قاضی عبدالله که حفیظ الله نام داشت و مرحوم عبدالرحمان پژواک از او به حیث معلم و رهنمای نخست خود یاد کرده، نیز قاضی بود و قریحه شاعری هم داشت. قاضی حفیظ الله مانند پدر هوادار نهضت امانی بودند - به حدی که از روی این علاقه امانی تخلص میکرد (۲). قاضی حفیظ الله که در حین ایفای وظیفه به دست عناصر شورشی به شهادت رسید؛ نیز مانند پدر از هواداران ترقی و پیشرفت افغانستان بود (۳).

دو نکته دیگر در مورد فرهنگ خانواده استاد پژواک را به نقل از خانم قریشه عبیدی دختر قاضی حفیظ الله و نوه قاضی عبدالله که عروس بی بی فاطمه نیز میباشد و شاهد زنده آن زمان است، در این جا نقل میکنم. خانم قریشه عبیدی که بانوی با سواد و تعلیم یافته است و در حال حاضر با سن ۹۲ ساله گی از حافظۀ نیرومند برخوردار میباشد، در پاسخ به سوالات مطروحه میگوید:

- پدر کلان پدری من، ماهانه به بانوان خانواده جیب خرچ کافی میداد تا اگر خواسته باشند بتوانند اشیای مورد نیاز و یا مورد علاقه خود شان را بخرند و نیاز نه داشته باشند هر بار از او پول بخواهند.

- هر هفته خورد و بزرگ خانواده از زن و مرد در مجلس خانواده گی در حضور وی جمع میشدند و با مشورت همه ، جدم برنامه تهیه غذا در هفته پیشرو را تنظیم میکرد - طوری که در آن خواست هر یک از اعضای خانواده بازتاب می یافت (۴).

با باور من این فرهنگ و فضای خانواده گی در شکلگیری روحیه و افکار استاد عبدالرحمان پژواک بی تأثیر نه بوده است.

یک سند دیگر در مورد دیدگاه استاد پژواک راجع به «حقوق نسوان» نامه وی خطاب به نواسه اش خانم پروین پژواک است. استاد پژواک در بخشی از نامه به این نواسه اش که در آن زمان محصل دانشگاه طب کابل بود و از قرار معلوم علایق شعری را از پدر کلان به میراث برده بود و اینک در جمع نویسنده گان و شاعران معاصر زن در افغانستان قرار دارد؛ چنین نوشته است:

«از اینکه در وادی زیبای شعر و هنر راه می پیمایی و نیز در طلب علم می کوشی، بدل شاد شدم. سعی تو مستدام و موفق باد.

جهان هرچند نیازمند ادب و هنر باشد، لاجرم به علم نیاز بیشتر دارد. دنیا بیمار است و بشر به درد مرگ آوری گرفتار. هر آنچه می رود، زی بدی روان است و یگانه نسخه علاج آزادی عقیده و بیان است. تفکر آزاد و تخیل آزاد در هنر و همه گان آزاد از تعصب و تنگ نظری.

کسانی که (مانند تو) استعداد شعر و هنر و نیز فرصت کسب علم دارند، میباید با سپاسگزاری ازین عطیه و موهبه بزرگ به رفع نیازمندی های مادی و معنوی بشر همت گمارند و دنیای بهتری برای آینده گان بسازند.» (۵)

در این بخش می‌خواهم تذکر بدهم که تساوی حقوق زن و مرد از نظر پژواک اما و اگر و پیشاوند و پساونده نه داشت. مثلاً شعر «بانوی بلخ» پژواک در واقع بزرگداشت از زن هوشیار، دانا، توانا، مدبر، دلسوز و مسلمان است که مسایل را با عقل و تدبیر حل میکند. باید گفت که این اثر روایت ابن بطوطه در مورد بانی مسجد باستانی بلخ را با زیبایی شعری بازتاب می‌دهد. ابن بطوطه در سفرنامه اش این داستان را هنگام عبور از بلخ به عنوان «تاریخچهء بنای مسجد باستانی بلخ، به فرمان بانوی بلخ»، ثبت کرده است. این شعر و همچنان شعر «حقوق نسوان» و آثار دیگری استاد به شمول «ناهید نامه»، به صراحت نشان می‌دهند که او حق مشارکت اجتماعی و سیاسی شهروندان اعم از زن و مرد را بدون تبعیض و امتیاز یک برابر میداند. و اما، او در عین زمان مخالف اقدامات صرف نمایشی، اجبار و تحمیل و افراط و تفریط در این مورد و هر مورد دیگر بود.

آشنایی استاد پژواک با تاریخ و فرهنگ کهن سرزمین ما و منطقهء ما، با تاریخ اسلام و عرفان اسلامی و تفسیر رحمانی آموزه های دینی و واقعیت های موجود جامعه، و همچنان آشنایی وی با آثار و افکار متفکران و نویسندگان بزرگ شرق و غرب و تاریخ تحولات و واقعیت های موجود جهان ما را میتوان از عوامل مهم دیگر در شکلگیری افکار و آرمان های استاد پژواک دانست. در آثار استاد، نشانه های بارز این گفته را میتوان یافت. البته که سفرها و ماموریت های پژواک در کشورهای مختلف، اشتغال در سازمان بین المللی کار و پسانتر ها اشتغال وظیفه یی به حیث نمایندهء دایمی افغانستان در ملل متحد، نماینده خاص و فوق العاده افغانستان در همایش های مهم بین المللی، تصدی مقام ریاست مجمع عمومی ملل متحد، ریاست کمیسیون حقوق بشر و سایر ماموریت ها از جانب سازمان ملل و همچنان دولت افغانستان، فرصت هایی

برای آشنایی نزدیک تر و گسترده تر با واقعیت ها و گرایش ها در جهان معاصر بود .

واقعیت این است که پژواک اعلامیه جهانی حقوق بشر و کنوانسیون ها و اسناد متمم آن را از شمار ارزش های جهانشمول بشری میدانست- یعنی ارزشی که همه ابنای بشر اعم از زن و مرد صرف نظر از این که در کجای سیاره زمین در کدام کشور و جامعه زنده گی میکنند دارای چه هویت تباری، ملی و عقیدتی و سیاسی هستند و دارای چه منشأ و موقف اجتماعی، باید از مفاد آن برخوردار باشند. پژواک برابری زن و مرد در برخورداری از این حقوق و آزادی ها را نه تنها از نظر احترام به حیثیت و کرامت انسانی و عدالت انسانی و اجتماعی، بل در سطح ملی امر لازم برای پیشرفت، ترقی، بهروزی و سریلندی جامعه و کشور و تحکیم استقلال، حاکمیت ملی و تمامیت ارضی افغانستان و در سطح بین المللی امر حایز اهمیت برای صلح، ثبات و همکاری های سازنده میان ملل و کشورهای جهان جهت بهروزی بشریت، میدانست. شایسته است در این جا بار دیگر تأکید بورزم که رأی مثبت افغانستان در مجمع عمومی سازمان ملل متحد در پاریس در سال ۱۹۴۸ به تصویب اعلامیه حقوق بشر به درجه اول مرهون سعی عبدالرحمان پژواک است. همچنان او در حد توان کوشید تا روحیه و مفاد این اعلامیه و اسناد مکمله آن چنان که باید و شاید وارد قوانین اساسی افغانستان شود و در این زمینه نظرات خود را به صورت تحریری به پادشاه و رئیس جمهور داوود خان ارایه کرده بود. تفصیل این کوشش ها را میتوان در کتاب خاطرات استاد پژواک خواند (استاد پژواک - خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر صفحات ۷۹ تا ۸۸) .

و اما، در این جا می‌خواهم دو نکته دیگر را از کتاب «خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر» اثر استاد پژواک که در آن ها دیدگاه وی در مورد حقوق زنان و حمایت از این حقوق تبارز یافته است، به شما به گونه نمونه پیشکش کنم.

در این اثرِ شادروان پژواک ضمن برشمردن کارهای مثبتی که سردار محمد داوود خان در زمان صدرات خود انجام داده بود، از نقش وی در مورد از بین بردن اجبار استفاده از چادری، شناختن حقوق زنان منجمله مشارکت زنان در همه عرصه های زنده گی اجتماعی به شمول کار در ادارات و مقامات دولتی ، با قدردانی یادآوری میکند. (استاد پژواک -خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر صفحات ۷۹ تا ۸۸) .

استاد پژواک همچنان مینویسد :

«هدف مبارزه ملی تنها استقلال سیاسی از یوغ سلطه و نفوذ از اجنبیان نیست و حاکمیت ملی و تمامیت خاک آن را تکمیل نه میکند .

همه حقوق و آزادی اساسی هر فرد (زن، مرد و طفل) باید بر اساس عدالت و مساوات بدون هیچگونه تبعیض، تامین شود. ورنه مملکت مستقل و مردم اسیر میمانند» (۶).

این گفته نشان میدهد که استاد پژواک به آزادی، حقوق بشر ، دیموکراسی ، برابری و عدالت اجتماعی متعقد بود و از همه مهمتر این که به برابری زن و مرد باور داشت.

در ختم می خواهم با شعر «حقوق نسوان» از شاعر بلند مقام و وطن دوست، نویسنده و سیاستمدار سرشناس افغانستان استاد عبدالرحمان پژواک که در کتاب «گل‌های اندیشه» به نشر رسیده است، به حیث زنی که تمام عمر آگاه خود را در راه مبارزه به خاطر تأمین حقوق زنان صرف کرده است، با قدردانی از افکار و کوشش های وی، سخنم را به پایان برسانم.

از آن جا که من دکلماتور نیستم و هنوز اثر کرونا در گلو صدایم زایل نه شده است، برای این که این شعر به صورت شایسته به گوش همه گان برسد، از دکلماتور توانا خانم فرشته همتی خواهش میکنم تا این شعر را با صدای زیبای خود شان دکلمه کنند.

حقوق نسوان

بسا سخن که ازو کار ملک ویران است

یکی از آن سخن اندر حقوق نسوان است

سخن نه بر سر مرد و زن است از پی جنس

سخن شناس نه ای جان من سخن آن است

نه هر کی مرد نباشد زنش توان گفتن

نه هر کی زن نبود در شمار مردان است

خطاست اینکه بود مرد در مثل خورشید

نه زن درست به تشبیه ماه تابان است
که زن نکرده ز مرد استعاره نور وجود
فروغ هستی هر دو ز نور یزدان است
دو دست دارد زانسانکه پیکر انسان
دو دست پیکر کشور زنان و مردان است
نه آنکه راست شناسی یکی و چپ دگری
دو دست هستند یک دست این و یک آن است
بهر دیار که رفتم، اگر دیاری است
که فرق بین زن و مرد آن نه زینسان است
چون مرد بی خرد افتاده زن شده عاطل
اگر نه زن داناست مرد نادان است
سخن ضعیف تر از آن نمی شود که کفی
که آن ضعیف تر و این قوی تر از آن است
در آن دیار که زن را ضعیف میدانند

ضعیف بودن زن‌ها ز ضعف مردان است

بفرض گیرم باشد چنین ضعیف و قوی

که فرض کردن گاهی اساس برهان است

ستم روا نه بود بر ضعیف تر از خود

که بر ضعیف تر از خود ستم بس آسان است»^۸

عبدالرحمن پژواک، کتاب گل‌های اندیشه

+

منابع: و مأخذ:

(۱)

<http://www.afghanasamai.com/Pazhwak/Obaidi-Pazhwak.htm>

(۲) استاد پژواک - خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر، صفحات ۸۵، ۱۵۰، ۱۵۱ و ۱۵۲

(۳) استاد پژواک - خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر، صفحات ۸۵، ۱۵۰، ۱۵۱ و ۱۵۲

(۴)

<http://www.afghanasamai.com/Pazhwak/Obaidi-Pazhwak.htm>

(۵) پروین پڙواک، مجموعه اشعار "مرگ خورشید" سال ۱۳۸۱ - ۲۰۰۲ میلادی

(۶) استاد پڙواک - خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر، صفحه ۱۶۱

(۷) استاد پڙواک - خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر، صفحه ۲۱۴

(۸) <http://www.afghanasamai.com/Obaidi/afghanasamai-obaidi-۱۷/A.Pazhwak-zan.htm>

معلومات کوتاه در مورد سیمینار

سیمینار افکار ملی و آرمان های اجتماعی استاد پژواک»، به دعوت و میزبانی بنیاد پژواک به روز ۲۲ اکتوبر سال ۲۰۲۳ برابر با ۳۰ میزان سال ۱۴۰۲ خورشیدی به صورت آنلاین دایر گردید.

سیمینار با تلاوت آیتی از کلام الله مجید به آواز قاری برکت الله سلیم ، دکلمه شعر مناجات استاد پژواک توسط بانو فرشته همتی و سخنرانی خیرمقدم دوکتور فرهاد پژواک آغاز به کار کرد.

در بخش کاری سیمینار

-معاون سرمحقق دوکتور عبدالغفور لیوال در مورد افکار ملی استاد پژواک ؛

-دیپلومات اسبق آقای احسان لمر در مورد آزادی و حقوق بشر به حیث یکی از محور های اساسی فکر و مساعی استاد پژواک؛

-پوهاند نصرالله ستانکزی در مورد طرح و کوشش استاد پژواک در مورد حق تعیین سرنوشت ؛

-خانم دوکتور عالمه تحت استاد پژواک و حقوق نسوان.

مقالات پژوهشی شان را ارایه کردند. سخنرانان به خصوص روی نقش استاد عبدالرحمان پژواک در دادن رأی مثبت از سوی افغانستان به اعلامیه جهانی حقوق بشر در مجموع عمومی سازمان ملل در پاریس در سال ۱۹۴۸ و کوشش

های وی در عملی شدن این حقوق در افغانستان به حیث حق همه شهروندان کشور چه زن و چه مرد و همچنان افکار ملی وی برای دفاع از حقوق حقه افغانستان به حیث کشور مستقل، دارای حاکمیت ملی و تمامیت ارضی و رفاه، بهروزی و سربلندی افغانستان و جامعه افغانی و مخالفت قاطع با هرگونه تجاوز و زورگویی تأکید ورزیدند. همچنان از نقش استاد پژواک در تبدیل حق تعیین سرنوشت ملل و مردمان جهان به یک اصل حقوقی در کنوانسیون های مصوب ملل متحد با قدردانی یادآوری شد .

در بخش پایانی سیمینار، سخنرانان به پرسش های اشتراک کننده گان سیمینار پاسخ ارایه کردند.

در سیمینار نزدیک به ۴۰ تن از شخصیت های علمی و فرهنگی و فعالان حقوق زنان مقیم در افغانستان و کشور های خارجی اشتراک داشتند.

میزبان سیمینار : بنیاد پژواک (رییس بنیاد دوکتور فرهاد پژواک)

گرداننده بخش دری: شگوفه دانش

گرداننده بخش پشتو: مرضیه حفیظی

دیکلماتور: فرشته همتی

مسوول تخنیکي اتاق زووم: فرشته همتی

گرداننده بخش پرسش و پاسخ: حمید همایون عبیدی

هماهنگ کننده: پوهنیار حامد عبیدی

مسوول اجرای سیمینار: حمید همایون عبیدی

ضمائم

حقوق بشر

ضمیمه راجع به نقش استاد پژواک در دادن رأی مثبت از سوی افغانستان به اعلامیه جهانی حقوق بشر و کوشش وی در گنجاندن مفاد این اعلامیه در قوانین افغانستان

(خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر (یادداشت های استاد عبدالرحمان پژواک برای نوه اش فرهاد پژواک صفحات ۷۹ تا ۸۸)

«...در زمان صدارت دوکتور محمد یوسف خان هنگامیکه بار نخست شاه اراده کرد که قانون اساسی جدیدی بر مبنای دیموکراسی نسبی بسازد من در ژنو (سویس) بحیث رییس منتخب کومسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد مصروف بودم که با مخابره تلگرام از جانب مقام صدارت مامور شدم به کابل بروم. چون می دانستم که کابل از گرفتاری من در ژنو آگاه است و اهمیت آن را نیز می داند در اینکه مرا به کابل می خواهد حتماً موضوع مهمتری مضمّن است.

به کابل رفتم. دوکتور محمد یوسف خان مرا در عمارت صدارت عظمی به ملاقات پذیرفت و به من گفت که علت احضار من به کابل دادن نظریات درباره قانون اساسی جدید است. من عرض کردم که نظریات خود را کتبی به زودترین فرصت تقدیم خواهم کرد. به وعده خود وفا کردم. درعین زمان پادشاه مرا به حضور خواست و عین موضوع را در میان گذاشت. چون موضوع واحد بود یک نسخه از نظریات کتبی خود را که به صدراعظم تقدیم کرده بودم به

حضور شاه نیز تقدیم کردم. چند روز بعد هیاتی برای مسوده قانون اساسی تعیین گردید. ولی من در میان شان نبودم. تعجب نکردم زیرا در

نظریات من تمرکز توجه به حقوق بشر و عدم تبعیض و به ویژه حقوق اقلیت ها و افراد (زن و مرد) بود و نیز چون پیش از انتصاب اعضای مسوده قانون اساسی به من اشاره شد که به وظیفه خود بازگشته می توانم که چنان شد و به ژنو بازگشتم و هیات مسوده وقتی انتصاب گردید که من در کابل نبودم. اگر نظریات من پذیرفته می شد همه مواد در کانونسیون حقوق بشر سازمان ملل متحد در قانون اساسی داخل می شد.

بخاطر دارم که مرحوم سردار محمد داود خان نیز نظریات مرا خواسته بودند و من همه مواد کانونسیون هایحقوق بشر سازمان ملل متحد را بیرون نوشته و بدست مرحوم محمد یونس رفیق به او تقدیم کرده بودم که تا کنون نمیدانم چه شد. اینقدر خبر شدم که در وقت تسوید قانون اساسی (زمان دوکتور محمد یوسف خان) نظریات من حتی به مجلس هم ارایه نشده بود و این

مطلب را یکی از اعضای کومسیون تسوید قانون اساسی به من گفت که در ثقه بودن آن شکی نمی گذارد .

چون به سردار محمد داود خان به ارتباط موضوع حقوق بشر اشاره کردم بخاطر آمد که رول وی در تصویب اعلامیه حقوق بشر در پاریس هنگامیکه او سفیر کبیر افغانستان و رئیس هیات افغانی در اسامبله عمومی ملل متحد بود و من از جانب دفتر بین المللی کار I.L.O. (۲) بحیث عضو هیات آن موسسه آمده بودم و در کومیتة اجتماعی، سیاسی و فرهنگی اسامبله عمومی که در آن

سال اعلامیه حقوق بشر سازمان ملل متحد در آن مورد بحث بود از I.L.O. نمایندگی میکردم .

در همین جا تذکر دهم عضو هیات افغانستان در کومینه فوق الذکر مرحوم عبدالغفور شرر بود. چون در وزارت خارجه با هم همکار بودیم و او را می شناختم در ضمن صحبتی بمن گفت که مامور است از طرف افغانستان بر

اعلامیه حقوق بشر رای منفی بدهد. شنیدن این اخطار بدنامی همیشگی افغانستان در اثر مخالفت با اعلامیه حقوق بشر مرا تکان

مرحوم شرر در عین زمان سرکاتب (First Secretary) سفارت بود. چون مامور مطیع حکومت بود صلاحیتی نداشت اقامه دلایل با او ثمری نمی توانست داشت از آنرو جناب سید قاسم (برادر سید تاج الدین معین اداری سابق وزارت خارجه) را که کاتب سفارت و عضو هیات بود و الحمدلله حیات دارند، دیدم و موضوع را با او در میان گذاشتم. رفیقانه بمن گفت چه می تواند بکند. از او خواهش کردم که مرا با سردار محمد داود خان معرفی کند.

سردار مرحوم را فقط یکبار که قوماندان قوای مرکز بود و من در آنوقت در " پشتو توله" مدیر عمومی و ضمناً مسوول تاسیس کورسها برای بیسوادان بودم دیده بودم. مرحوم سلجوقی می خواست سردار مرحوم را تشویق کند که کورس های بیسوادان را در قوای مرکز بگشاید تا کسانی که بیسواد هستند و برای خدمت نظامی می آیند در ضمن وظایف نظامی خواندن و نوشتن را آموخته و در ختم خدمت عسکری باسواد به خانه های خود بروند. ناگفته نباید گذاشت این نظریه که نخست به وزارت دفاع تقدیم شده بود (وزیر دفاع مرحوم شاه محمود خان غازی بود) مورد التفات و قبول قرار نگرفته بود. سردار مرحوم

محمد داود خان نظریه را با قدردانی قبول کردند و علامه سلجوقی و من با انطباق خیلی خوب بازگشتیم و کار را شروع کردیم. وقتی از دفتر سردار مرحوم واقع در پای بالاحصار بیرون شدیم علامه سلجوقی بمن گفت: فرزند دیدی فرق جوان و پیر را؟ این سردار جوان افتخار کاری نیک را با گرفتن ابتکار از آن خود ساخت و آن سردار پیر (مرادش شاه محمود خان غازی بود) آن را دیده اما ندانسته از دست داد. از همین سبب است که من بارها میگویم که کارها باید به جوانان کشور سپرده شود تا پیش از آنکه پیر شوند کاری انجام بدهند.”

من بر حسب عادت ساکت بودم و محض میخواستم بشنوم و بیاموزم. علامه سلجوقی در آنوقت هنوز حتی جسماً پیر نبود، اگرچه تا آخر عمر دراز خویش معنأ و روحاً جوان بود. من بعد از پدر مرحومم که معنأ و مادتاً پدر من و استاد من بود و برادر بزرگم (حفیظ الله امانی) که نزد وی درس خوانده ام علامه سلجوقی را یگانه استاد و پدر معنوی خود می دانم. استادان من در مدرسه همگان حقداران اند اما استادان منصوب بودند. یک لحظه و هرگز حق شان را فراموش نخواهم کرد و از ایشان با منت و دُعا یاد کرده و خواهم کرد.

حالا بر میگردم به قصه سردار محمد داود خان در موضوع اعلامیه حقوق بشر.

اگر از حقیقت نگذریم باید از رول جناب سید قاسم خان نیز با قدرانی کامل یاد کنیم. زیرا اگر شجاعت اخلاقی وی نمی بود و موضوع را به سردار محمد داود خان نمی رسانید و مانند مرحوم شرر از وظیفه افغانی خود شانه خالی می کرد و تنها به وظیفه رسمی و حکومتی خود اهمیت قایل می شد تغییری که در موقف منفی افغانستان درباره اعلامیه حقوق بشر واقع شد صورت نه می گرفت.

جناب سید قاسم به من گفت، چه باید بکند زیرا حاضر است هرچه در توان وی باشد دریغ نکند. گفتم خواهش من از او محض اینست که مرا به حیث یک افغان به سردار محمد داود خان معرفی کند و بگوید که اگرچه در خدمت کشور خود نیستم و در دفتری بین المللی کار می کنم نمی توانم به مملکت خود بی علاقه بمانم و در باره موضوع حقوق بشر در اسامبله عمومی عرایضی دارم که می خواهم آنرا به او تقدیم کنم .

جناب سید قاسم قبول کرد و به سفارت تلفون کرد. باو گفتند که سردار نزد دوکتور دندان رفته است و اگر می خواهد در آنجا به او تلفون کند. هردو در غرفه تلفون بودیم خواهش کردم نظر به اهمیت موضوع باید هر جا باشد خود را به او رسانید. جناب سید قاسم بهدفتر دوکتور دندان تلفون کرد و مرا به سردار مرحوم معرفی کرد و به من گفت ” والاحضرت می خواهند با شما حرف بزنند. “ من تلفون را گرفتم. بدون تعارف سردار از من پرسید : ” می خواهید چیزی به من بگویید. “ من به او موضوع را گفتم و نیز علاوه کردم که تنها یک مملکت (عرب سعودی) در میان همه اعضای ملل متحد برخلاف اعلامیه رای می دهد و افغانستان در ردیف عرب سعودی قرار می گیرد و از همه دنیا جدا می شود.

سردار به عرایض من بدقت گوش فرا داد و بعد از آن بمن گفت که تلفون را به سید قاسم بدهم. جناب سید قاسم با او حرف زد و به من گفت: ” والاحضرت امر کردند که به شرر بگویم که رای مثبت بدهد. “ خدای بزرگ را

سپاس گذاشتم و از جناب سید قاسم سپاس گذاری کردم و به سردار فقید دعا کردم و گفتم: ” زود شو امر والا حضرت را به شرر برسان! “ و چنان کرد و افغانستان رای مثبت داد. من نیز باید می شتافتم و به دفتر بین المللی کار خبر می دادم که تغییر موقف افغانستان را درست ثبت کنند .

یقین دارم هستند اشخاصی که این معترضه ها را با سینه فراخ میخوانند و آزرده‌گی از آن را به خاطر راه نمی دهند ...»

+

اقتباس از کتاب «خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر»

حق تعیین سرنوشت

آن بخش از کتاب خاطرات استاد پژواک که جریان تبدیل حق تعیین سرنوشت از یک اصل سیاسی به یک اصل حقوقی توضیح داده شده است... صفحه ۱۰۴ تا ص ۱۰۷ خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر (یادداشت های استاد عبدالرحمان پژواک برای نوه اش فرهاد پژواک)

...

« چیزیکه بیشتر قابل تعجب است اینست که هیچ یک از کشورهای که خود را دوستان افغانستان می خواندند در گفتارهای خود یک حقیقت تاریخی را که روی اوراق ملل متحد ثبت است تذکر ندادند. ازینرو باید برای اطلاع آن هموطنانی که به توجه شان نرسیده است آن را درینجا درج کنم (برای اثبات رجوع شود به ریکاردهای کمیته سوم ملل متحد). (۱)

تعیین سرنوشت پیش از انشاد منشور ملل متحد یک پرنسیپ سیاسی بود و وقتی منشور ملل بوجود آمد در آن به حیث یک پرنسیپ درج گردید .

هنگامی که در لندن ایفای وظیفه می نمودم و در دوران اسامبله به حیث عضو هیات افغانی اشتراک می ورزیدم و آنگاه عمارت کنونی ملل متحد در منهن (شهر نیویارک) آباد نه شده بود، اسامبله عمومی در فلشاینگ بیرون از شهر نیویارک انعقاد میافت. در اینوقت بود که من در کمیته سوم اسامبله از افغانستان نماینده گی میکردم (کمیته سوم، کمیته حقوق اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی بود) .

به حیث نماینده افغانستان پیشنهاد کردم که در موقع تسوید دو کانوانسیون حقوقی و بشری باید حق تعیین سرنوشت مردم و ملل به حیث حق شناخته شده و ثبت گردد. این پیشنهاد خیلی مختصر و ساده بود: "همه مردمان و ملل حق تعیین سرنوشت شان را دارند".

"All peoples and nations have the right to self - determination."

نیک بخاطر دارم وقتی کاغذ محتوی این پیشنهاد توزیع گردید، پیش از آن که من به شرح محتوی آن پردازم، یک لمحہ سکوتی ژرف محل اجتماع کومیتہ را پر کرد. بعداً من در بارہ ضرورت تصویب آن حرف زدم و ہمین کہ سخن گویی من خاتمہ یافت از جانب نمایندگان کشورهای استعماری سابق و کشورهای کہ هنوز مستعمرہ داشتند، انتقادات و مخالفت آغاز گردید .

دلایل شان ہمگان بر این استوار بود کہ این موضوع در منشور ملل متحد بہ حیث پرنسیپ مندرج است و نیز در اعلامیہ حقوق بشر بہ حیث پرنسیپ شناختہ شدہ است و نباید اکنون آن را در کانوانسیون حقوق بشر بحیث حق درج کرد و بر دو سند مهم (منشور و اعلامیہ حقوق بشر) پا گذاشت .

چون این مباحثات با شرح تمام درین مختصر گنجایش ندارد بہتر است آن ذوات محترم را کہ بہ شرح آن علاقہ دارند بہ ریکاردهای ملل متحد کہ بصورت مختصر و مشروح و لفظ بہ لفظ موجود است حوالہ بدهم .

بعد از ختم جلسہ آن روز طوریکہ معمول است با نمایندگان کشورهای مختلف تماس گرفتم و کوشش کردم ایشان را از مخالفت باز دارم و از آنانی

که هنوز مخالفت خود را اظهار نکرده بودند خواهش کردم مخالفت نکنند. اما مساعی من ناکام بود. هیچ جواب امیدبخشی نگرفتم. یگانه نماینده که گفت روی موضوع بطور مثبت فکر خواهد کرد جمیل برودی مرحوم نماینده عرب سعودی بود .

جمیل برودی اصلاً از اهل لبنان و از مردم نصارای آن کشور بود. اما عمری در خدمت خاندان شاهی عرب گذرانیده و با وفاداری زیادی به آنها خدمت کرده بود و در نزد مقامات اعلا اعتماد را بدست آورده بود. او معلم و مربی جوانان خاندان و مشاور بزرگان آن بود و شاه و شهزاده هایی که در صباوت شاگردان او بودند همه به او احترام زیاد داشتند. این اعتماد و احترام بقدری بود که برودی نیازمند هدایت گرفتن از مرکز حکومت عرب سعودی نبود و مطابق به صوابدید شخص خود رای میداد .

برودی فردای آن روز نزد من آمده و گفت میخواهد از پیشنهاد من پشتیبانی کند و نیز نامش در ورق پیشنهاد حیث تجویز کننده یا (Sponsor) درج شد. من از او اظهار امتنان کردم و در دل فراوان شادمان گردیدم. مرحوم جمیل برودی به وعده خویش وفا کرد .

بحث بر موضوع تعیین سونوشت (Self-determination) بطول انجامید و همه کشورها در مباحثه حصه گرفتند. (رجوع شود به ریکارد ملل متحد) کشورهای امریکای لاتین یکباره بصورت عجیبی بر اهمیت موضوع بحث کردند و روشنی افکندند و در نتیجه پیشنهادهای تقدیم کردند که بر اساس فراخ ساختن و توسیع زمینه پیشنهاد افغانستان بود. به این معنی که گفتند این حق تنها حاوی حقوق سیاسی، اجتماعی و فرهنگی نیست بلکه همه ساحه های حقوق

بشر را احتوا میکند و باید در کانوانسیون دوم که شامل حقوق اقتصادی است نیز این حق بصورت مساوی شناخته شود. چون تعداد این کشورها نسبت به دول استعماری و طرفداران شان زیادتربود و هم موقف شان برای اکثریت کشورهای کوچک جهان سوم جالب و جاذب بود، ازینرو پیشنهاد (Self- determination) اکثریت گرفت و تصویب شد و در هر دو کانوانسیون حقوق بشری ملل متحد به حیث ماده اول درج و ثبت گردید .

مراد آنست که بعد از تهاجم روس به افغانستان و سلب حقوق سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی آن، دوستان ظاهری افغانستان اشاره به این حق مردم و ملل بویژه افغانستان را فراموش نکردند اما باتجاهل بر آن پا گذاشتند و کشورهای کوچک دیگر نیز که از سعی آرزومندانه افغانستان در تثبیت این حق غیرقابل انکار استفاده کرده بودند و یا موقع استفاده داشتند، بجز حرافی رول موثری به پیشتیبانی مبارزه افغانها نداشتند .»

+

توضیح :

(۱) Social, Humanitarian and Cultural Third Committee,
General Assembly ,United Nations)

++

اقتباس از کتاب «خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر»

یادی از پژواک، یک شخصیت بزرگ

با نام جاودان

سال آزادی کشور بود، پیام آور صلح و آزادی، ترقی و بازسازی، برابری و برادری و رعایت همه حقوق انسانی. خبرهای پراگنده ای که در جریان این سال از جبهات جنگ از طریق وسایل محدود آنزمان به قریه ها و قصبات کشور میرسید از پیروزی های مبارزین راه آزادی در برابر دشمنان استعماری میهن همواره حکایاتی داشت برای مردم آزاده ما سرور و شادمانی می آفرید. درچنین سال و چنین ماه های پرهیجان ملی که مردم بیصبرانه انتظار داشتند رهبر محبوب شان (شاه امان الله غازی) پایان مذاکرات "راولپندی" و استقلال کامل کشورشانرا اعلام نماید، درگوشه ای از شهر باستانی "غزنه" دریک خانواده شریف و با دیانت افغان از قریه "باغوانی" سرخرو ننگرهار طفلی چشم به جهان کشود که نامش را "عبدالرحمن" گذاشتند.

تولد این طفل نوزاد و نیک قدم، چون طلوع ستاره ای درخشان در آسمان کشور آنهم در سال آزادی-۱۹۱۹، در شهر تاریخی "غزنه"، شهریکه بنام (شهر شاهان و جهانکشایان) شهرت داشت و محل آرامگاه های امپراطورانی چون (سلطان محمود غزنوی) یا پیشگامان علوم ساینس و نجوم چون (البیرونی) یا عرفا و شعرای نامداری چون (حکیم سنایی) بود و بالاخره شهریکه کار (شاهنامه

فردوسی)، این شاهکار بی نظیر زبان دری- فارسی توسط ابوالقاسم فردوسی در آن جا آغاز و انجام یافته بود، یقیناً یک امر تصادفی نبود بلکه ارادهٔ پروردگار (یکتا) در میان بود ه است. تردیدی نیست که هیچ کس بشمول والدین نیک نامش نمی دانستند که این طفل نوزاد در مرحله بعدی حیات و انتخاب تخلص (پژواک) روزی شهرهٔ جهان خواهد گردید و افتخارات بزرگ و جاودانی را در رشته های شعر و ادب، نویسندگی، سیاست و دیپلماسی بین المللی برای مردم و کشورش به ارمغان خواهد آورد.

یادی از سالروز تولد "عبدالرحمن پژواک"، یک فردی از اشعار زیبایش را که همه عالی، دلپذیر و پرمفهوم اند، بخاطرم آورد و در واقع نمونهٔ کوچکی است که نمایانگر آزادی فکری، آزاد منشی و آزاد نگری این مرد بزرگ میباشد و در حقیقت احترام عمیق ویرا به اصل آزاد زیستن انسان و احترام به کرامت انسانی، محکومیت اسارت و بردگی و رعایت "حقوق و آزادی های فردی"، نشان میدهد. وی چه خوب گفته است:

من مقتدی خویشم کس نیست امام من

بادار ندارم من کس نیست غلام من

نام پژواک بزرگ را در سال هاییکه محصل پوهنخی حقوق و علوم سیاسی پوهنتون کابل بودم از طریق رسانه های آنوقت خاصتاً در گزارشهای مربوط به ملل متحد به اصطلاح وقت ونا وقت می شنیدم و با اسم وی آشنا بودم. همکاری و آشنایی نزدیک من با این شخصیت بزرگ و ارجمند افغانستان و جهان خوشبختانه وقتی آغاز یافت که جنت مکان (پژواک) بحیث سفیر کیبر و نماینده دایمی افغانستان در مؤسسهٔ ملل متحد در نیویارک ایفای وظیفه می

نمودند و من درین وقت بحیث مأمور سیاسی دفتر "شورای امنیت" دارالانشای ملل متحد در نیویارک از طریق تصمیم آن مؤسسه و موافقه حکومت افغانستان شامل کار شدم.

بعد از ختم ماموریت ام در دفتر مذکور و عودت به کابل، فرصت نیک دیگری در حیاتم میسر گردید و آن وقتی بود که با تقرر ام بحیث یک دیپلمات و عضو نمایندگی دایمی افغانستان در ملل متحد در نیویارک در قطار همکاران نزدیک (پژواک بزرگ) قرار گرفتم. این بار در مدت بیشتر از چهار سال ماموریتم در آنجا فرصت داشتم تا از رهنمایی های بزرگ وظیفوی، علمی و انسانی این شخصیت ارجمند و پرافتخار ملی و بین المللی وطنم بیاموزم.

هر زمانیکه به اوضاع نابسامان کشورم نظر انداخته افراد بی کفایت و بی تجربه تنظمی را مشاهده می کنم که صرف به اساس داشتن ارتباط و عالیق با (تنظیم های فاسد ماورای جهاد) و در نتیجه (پالیسی های نادرست حکومت امریکا در مورد افغانستان) که تنها (اهداف ستراتیژیک) خود را دنبال می نماید، سرنوشت دیپلوماسی افغانستان آنهم درین حالت بحرانی مملکت متأسفانه به آنها سپرده شده است، مرا بیشتر به یاد "عبدالرحمن پژواک" می اندازد که اگر زنده می بود با مشاهده وضع پراگنده سیاست و دیپلوماسی کشور چه حالی میداشتند؟

من خاطرات زیاد و فراموش ناشدنی شخصی و رسمی از آن "سرتاج" دنیای علم و معرفت، شعر و ادب نویسندگی، سیاست و دیپلوماسی بین المللی دارم که به نسبت جلوگیری از طولانی شدن این نوشته تنها یک خاطره شخصی ام را از آن بزرگوار مهربان درین جا ذکر می کنم:

در یکی از روزها در دوران ماموریت ام در (نمایندگی دایمی افغانستان در ملل متحد) در نیویارک در حالیکه طبق پروگرام روزمره کاری در دفتر "پژواک بزرگ"

پیشروی میز کار شان نشسته بودم بعد از ختم صحبت درمورد جلسه ای که یکساعت بعد در عمارت ملل متحد آغاز می یافت و من نظر به هدایت قبلی شان مؤظف بودم به نمایندگی از افغانستان در آن جلسه اشتراک نمایم پژواک، با آن متانت طبیعی و فطری که داشت، بی پیرایه از من با تفصیل آتی سوال نمود:

"منگل عزیز، شهر کابل را بلد هستی؟ گفتم بلی، گفتند منطقه دهمزنگ را هم خوب می شناسی؟ جواب دادم بلی. پرسیدند در آنجا یک مناری است بنام "منار علم و جهل" آنرا دیده یی؟ گفتم بلی! اما سال های بل زمانیکه در کابل بودم ولی جزئیات آنرا بخاطر ندارم.

پژواک بعد از این سوالات شان و جوابات من، مکثی کرده به صحبت شان چنین ادامه دادند: "میدانی کشور ما افغانستان شاید یگانه کشوری در جهان باشد که برای "علم" و "جهل" منار واحدی بنا کرده است بدون اینکه فکر شود در حق "علم" چه جفای بزرگی صورت گرفته است که با "جهل" منار مشترک دارد." مرحوم پژواک افزودند "با وجودیکه این موضوع را بشکل مزاح ذکر می کنم و از گذشته این منار که بخاطر کدام رویداد دردناک تاریخی ساخته شده است اطلاع دارم ولی با آنهم یگان مرتبه نگرانی بمن دست میدهد که خدای نا خواسته باردیگر "جهل" بر "علم" در کشور ما غالب نگردد زیرا چنین غلبه مصایب زیادی به مردم و کشور ما در گذشته بار آورده است."

موضوع کاندیداسی و انتخاب احتمالی "عبدالرحمن پژواک" بحیث سر منشی ملل متحد:

در سال های بین ۱۹۶۷-۱۹۷۴ شهرت و محبوبیت "مرحوم عبدالرحمن پژواک" در سطح جهانی بحیث یک دیپلمات ورزیده، مجرب و آگاه از مسایل بین المللی، به اوج خود رسیده بود و این وقتی بود که پژواک ریاست سه جلسه

مهم اسامبله عمومی ملل متحد یعنی جلسه عادی سالانه - جلسه خاص اسامبله عمومی و خصوصاً "جلسه فوق العاده اضطراری" اسامبله عمومی ملل متحد را که در وقت جنگ سال ۱۹۶۷ "اعراب - اسرائیل" در مقر ملل متحد در نیویارک دایر شده بود، با ابراز لیاقت و برازندگی آشکار دیپلماتیک، مؤفقانه رهبری کرد. پژواک در طول سال های متمادی ایفای وظیفه در ملل متحد، خدمات قابل توجه دیگری نیز در ساحه تدوین اصول و پرنسپ های حقوقی احترام به "حقوق و آزادی های فردی - حق خودارادیت آزاد مردم" و سایر حقوق والای بشری انجام داده است.

نظریات عالی پژواک در قسمت تدوین میثاق های دو گانه حقوق بشر ملل متحد بنام "میثاق حقوق سیاسی و مدنی" و "میثاق حقوق اقتصادی واجتماعی" نقش قابل توجه داشت. پژواک برای مدتی "ریاست کمیسیون حقوق بشر ملل متحد" را نیز بر عهده داشتند.

در سال ۱۹۷۴ "اوتانت" سر منشی ملل متحد که از کشور برما انوقت یا میانمار امروز بود، وفات یافت، با وفات وی موضوع جا نشینی نامبرده و انتخاب سر منشی جدید ملل متحد در سطح جهانی مطرح گردید. نام "عبدالرحمن پژواک" این فرزند برومند افغانستان، در رأس نام های ده نفر کاندید احتمالی که همه از شخصیت های معروف بین المللی یا وزرای خارجه کشور های مربوطه شان بودند، برای احراز این مقام عالی و با پرستیژ در حلقه های سیاسی و دیپلماتیک جهان فعالانه مطرح گردید.

چون موضوع انتخاب سر منشی جدید برای ملل متحد در سطح جهانی سرزبانها بود روزنامه ها نیز ضمن تبصره بر موضوع کاندید های احتمالی از پژواک بحیث

کاندید قوی و مناسب نام می برد. در پهلوی جراید امریکا و غرب، من بخاطر دارم که مجله پرتیراژ آنوقت ایران بنام "ترقی" عکس بزرگ پژواک را در پیشروی عکس رنگه عمارت ملل متحد در نیویارک با دیزاین بسیار عالی در پشتی مجله مذکور بچاپ رسانیده بود. مجله "ترقی" با چاپ عکس پژواک در پشتی مجله، توجه خوانندگان خود را به این مطلب جلب نموده بود که به احتمال قوی "عبدالرحمن پژواک" سفیر کبیر و نماینده دایمی افغانستان در سازمان ملل سر منشی جدید آن سازمان خواهد بود.

سوالیکه درین جا مطرح شده می تواند اینست که با وجود چنین احتمال قوی انتخاب شدن پژواک بحیث سرمنشی ملل متحد، چرا حکومت خودش نخواست او را برای احراز این مقام عالی جهانی کاندید نماید؟ جواب آنرا که شاید برای هر افغان دردناک و غیر قابل باور باشد در ذیل توضیح می نمایم:

۱- مرحله اول آغاز پروسه و دستورالعمل برای انتخاب (سرمنشی ملل متحد) معرفی کاندیداسی بشکل رسمی ازطریق ارسال (یاد داشت های رسمی) وزارت خارجه به موسسه ملل متحد و همه دول عضو موسسه ملل متحد میباشد که طی ان کاندید مورد نظر معرفی گردیده و پشتیبانی کشورهای عضو ملل متحد مطا لبه میگردد ولی حکومت وقت افغانستان متأسفانه این کار را در قسمت پژواک مرحوم نکرد.

۲- در صورتیکه کاندیداسی مرحوم پژواک برای احراز پست مذکور ازطرف حکومت افغانستان اعلام میگردد، لازم بود وزارت امور خارجه افغانستان تماس های رسمی با حکومتات مربوطه اعضای شورای امنیت ملل متحد خصوصاً "پنج عضو دایمی" آن شورا یعنی امریکا - انگلستان - فرانسه - چین و

اتحاد شوروی وقت، برقرار می نمود و پشتیبانی دول مذکور مطالبه میگردید زیرا به اساس منشور ملل متحد شورای امنیتاورگان اصلی برای انتخاب سرمنشی ملل متحد میباشد که این کار نیز متأسفانه از طرف حکومت وقت صورت نگرفت، درحالیکه جنت مکان پژواک تمام عمر خود را در سطح ملی، منطقوی و بین المللی برای خدمت به مردم و کشورش با آن همه صداقت و سویه عالی وقف نموده بود و افتخارات بزرگ و بیسابقه ای رانیز نصیب مردم و کشورش ساخت، وقتی چنین (فرصت طلایی) برای احراز پست عالی و با پرستیژ سرمنشی ملل متحد برای مرحوم "عبدالرحمن پژواک" بمیان آمده بود روی هر دلیل یا دلایلی که نزد حکومت وقت موجود بود و شاید ناشی ازکدام خصومت شخصی و خایانه در داخل دستگاه حاکمه بوده باشد، دولت درزمینه هیچ کاری نکرد.

در نزد من نیز بحیث یک افغان و همکار نزدیک مرحوم پژواک البته همیشه این سوال موجود بود که چرا حکومت چنین شخصیت باکفایت، محبوب و ارجمند ملی و بین المللی را برای پست مذکورکاندید نکرد؟ شاید مرحوم پژواک خودش علت را میدانست ولی درین مورد تا روزیکه من در نیویارک همکار نزدیکش بودم سکوت کامل اختیار نموده و هیچگونه تبصره ای در زمینه از وی نشنیدم، ولی این فرد آتی شعر پژواک درآن وقت بنام (نوای خاموش) همیشه به خاطر من می بود که گفته است

بی سخن نمی داند کس خموشی ام پژواک

درسخن نمی گنجد هرگز، گفتن که من دارم

جواب این سوال راخودم وقتی دریافتم که بعد ازختم ماموریتم در نیویارک درسال ۱۹۷۶ دوباره به کابل برگشتم، روزی از روز ها زمانیکه در دفتر

"معاونیت ملل متحد و کنفرانس های بین المللی" وزارت امور خارجه که من در رأس آن قرار داشتم، اسناد و دوسیه های مربوطه ملل متحد را مطالعه می کردم از روی تصادف با دوسیۀ "انتخاب سر منشی جدید ملل متحد" برخورد کردم. از مطالعه آن دوسیه از "تصمیم غیر قابل عفو" حکومت وقت درین مورد اطلاع یافتیم و آن چنین بود:

"درمورد موضوع انتخاب سرمنشی جدید ملل متحد اقداماتی لازم نیست دوسیه حفظ شود".

در اخیر با اتحادی دعا ی بی پایان به روح پاک مرحوم "عبدالرحمن پژواک"، این نوشته ناچیز ام را به بزرگ داشت "نام جاویدان" آن انسان بزرگ و شخصیت برجسته ملی و بین المللی افغانستان در این سالروز تولد شان اهدا می نمایم. روح شان شاد وخاطره شان برای همیشه جاودان و گرامی باد.

پایان

عبدالمجید منگل - ایالت ورجنیا - اضلاع متحده امریکا.

۲۰۱۶/۳/۷

اقتباس از ویب سایت وزین "آریانا افغانستان آنلاین"

نامه به مرکز- یک توضیح لازم

به دنبال نشر مقاله جامع جناب عبدالمجید منگل، نسخه ی تلگرام مورخ ۲۳ سنبله ۱۳۵۰ شمسی مطابق ۱۴ سپتمبر ۱۹۷۱ میلادی را که از طرف مرحوم پژواک به مرکز (کابل) ارسال گردیده بود با شما شریک میکنیم. این سند تاریخی واکنش رسمی مرحوم پژواک به حیث سفیرکبیر و نماینده دایمی افغانستان در ملل متحد را به مکتوب خاص وزارت خارجه آن وقت افغانستان آشکار میسازد. تصمیم سوال برانگیز و دردناک کابل با تأسف مانع اقدام نامزدی پژواک برای مقام سرمنشی یا سکرترجنرال سازمان ملل متحد در آن زمان میشود. مقامی که دنیای بیگانه پژواک را مستحق ترین و بهترین کاندید آن میدانست؛ اما حکومت کشور خودش از این برازندگی و نفوذ او غالباً در هراس شد و افغانستان چانسی طلایی برای درخشش و پرستیژ جهانی را عمداً از دست داد.

چنان که از لابلاى متن برملا میگردد، رهبری رژیم شاهی وقت و حکومتهای انتصابی و تابع آن در کوشش بودند که همزمان با دور نگهداشتن پژواک از وطن و مردم، جلو شهرت و نفوذ روز افزون وی را در صحنه بین المللی نیز بگیرند. سالها دور نگهداشتن پژواک از وطن و عدم اعتنا به نظریات و پیشنهادات او در مورد طرز حکومت و حکومتداری، حقوق و آزادیهای فردی و شهروندی، رفع تبعیض و تعصب و غیره، مردم افغانستان را از استعداد و موجودیت او در کشور محروم ساخت.

این سند واضح میسازد که حکومت با تصمیم تغییر پست ریاست هیات نمایندگی دایمی افغانستان در ملل متحد موجب برکناری پژواک در اوج شهرت

و نفوذ جهانی وی شد. به اقتباس از پیشگفتار کتاب "خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر" (مجموعه خاطرات پژواک، چاپ سال ۱۳۹۳/۲۰۱۴، کابل) "استعداد، ابتکار و عملکرد استاد پژواک در کارزار عرصه دیپلوماسی در دهه شصت و هفتاد از هر باب چشمگیر بود و وظایف خطیر دیپلماتیک در صحنه بین المللی بدوش شان گذاشته شد که از آن جمع ریاست کمیسیون تجدیدنظر بر منشور سازمان ملل متحد، ریاست کمیسیون حقوق بشر و ریاست مجمع عمومی سازمان ملل در سال ۱۹۶۶ را میتوان نام برد... این گوشه از حیات پژواک باید زیادتر و با توجه جدی مطالعه و تحقیق شود، بویژه نقش، نظریات و تلاش استاد پژواک به ارتباط حقوق بشر و حقوق ملل."

این نامه همچنان گوشه پی از استعداد، تکبر، حسادت و نابخردی حاکم در حکومت و زمامداران وقت را هویدا میکند. غرور ملی و مسلکی استاد پژواک هم چون آفتاب روشن است. چنان که خود پی دغدغه میگوید "من هرگز در مقابل هیچ حکومت افغانستان یا حکومت دیگر تنزل نکرده ام و نخواهم کرد که برای من مقامی جستجو کند. اگرچه از هر فرد افغانستان با افتخار توقع داشته و دارم که مرا خدمتگار خود بداند و این توقع را تا زنده هستم دوام خواهم داد."

سوال عمده اینست که چرا و به چه دلایل این مخالفت ناروا واقع شد؟ چطور میتوان از تکرار این اشتباهات و نابخردی سیاسی مضر و ظالمانه در آینده جلوگیری کرد؟ مشکلات امروز افغانستان از دیروز فرق بسیار ندارد.

قضاوت عادلانه و تحلیل عالمانه را به مردم افغانستان، علما و محققان میگذاریم. لکن نشر آثار، حقایق و واقعیت های مربوط به افکار، احوال و

اشعار مرحوم پژواک را وظیفه ملی و علمی بنیاد پژواک دانسته و در این سعی و مبارزه از همکاری و توجه همه دوستان و مردم افغانستان از ته دل ممنونیم.

به دعای وحدت ملی، آزادی، صلح و ترقی در افغانستان،

فرهاد پژواک

پژواک بنسټ، ، ورجسټريا

تاریخ نشر در فیسبوک: ۳۰ جون ۲۰۲۲ میلادی

PERMANENT MISSION OF AFGHANISTAN
TO THE UNITED NATIONS

متن تلگرام رمز شماره ۲۱ تاریخی ۱۳۵۰/۶/۲۳ نمایندگی دایمی عنوانی وزارت امور خارجه:

"در جواب مکتوب خاص راسا و نهایت محرومانه بامضای جلالتمآب معین وزارت امور خارجه تاریخی سیزدهم سنبله که امروز رسید با کمال احترام بعرض میرساند تلگرامهای من در باره داوطلبی برای احراز پست منشی عمومی در اثر رجوع یک شمار کشورها محض برای اطلاع حکومت بود زیرا بحیث یک مأمور خود را مؤظف میدانستم که از هر موضوع بحکومت خود اطلاع دهم. هیچگونه تمایل شخصی دران دخل نداشت. از التفات حکومت سابق باین موضوع ممنون هستم. من هرگز در مقابل هیچ حکومت افغانستان یا حکومت دیگر تنزل نکرده ام و نخواهم کرد که برای من مقامی جستجو کند. اگرچه از هر فرد افغانستان با افتخار توقع داشته و دارم که مرا خدمتگار خود بداند و این توقع را تا زنده هستم دوام خواهم داد. من بهیچصورت آرزو ندارم مقامی را در داخل یا خارج کشور خود جویم مگر آنکه از من خواهش شود و من آن خواهش را قابل قبول بدانم. در گذشته باساس اسناد حکومتهای خود من کوشش کرده اند در باره احراز یک مقام بین المللی نتایج منفی باشد. اما موفق نشدند. برای حکومت فعلی در همه موارد موفقیت کامل شان را آرزو دارم. من برای هیچ مقام کاندید نیستم. تصمیم حکومت در باره تغییر پست ریاست هیأت نمایندگی دایمی افغانستان در ملل متحد موجب احترام است. حکومت افغانستان نمیتواند تأثیری در داوطلبی منشی عمومی وارد کند اما هر نوع تأثیر آن در باره پست من مؤثر است. لطفاً طوریکه لازم دانند از هر کاندید دیگر پشتیبانی فرمایند. من تا تاریخ حرکت جلالتمآب وزیر امور خارجه از نیویارک وظیفه خود را دوام میدهم تا تشریف و اقامتشان در نیویارک بطور مرغوب برگزار شود. از تاریخ حرکتشان از نیویارک مرا فارغ دانسته و طوریکه لازم دانند در تعیین جانشین من اقدام فرمایند. از فیصله خود لطفاً بمن تلگرافی اطلاع بدهید که ترتیب حرکت خود را از نیویارک گرفته بتوانم."

جوران مصر

بانتظام ۸ صفحه کتکيات

جمعه ۸ مهر ماه ۱۳۳۵ شماره ۱۳۰۳

نماینده افغانستان
در سرکل سازمان ملل...؟

روز پښتونستان PASHTUNISTAN DAY

از مطالعه یادداشت مرحوم استاد عبدالرحمن پژواک که توسط محترمه پروین جان به پورتال وزین «افغان – جرمن» ارائه شده بود، و تبصره های محترمان داکتر محمداکبریوسفی و خصوصا از حمید عبیدی، خاطرات ۶۱ سال قبل تداعی شد که لازم دانستم بمنظور شناخت بهتر شخصیت مرحوم استاد پژواک و ماجرای رساله (روز پښتونستان)، تنها یک خاطره را بارتباط همین رساله که آقای عبیدی در جمله آثار استاد مرحوم ذکر کرده، بمردم شریف افغانستان برسانم :

من بعد از هشت سال ماموریت در شعبات مختلف وزارت امورخارجه، در سال ۱۹۵۱ بحیث سکرتر دوم بسفارتکبری افغانستان در لندن مقرر شدم، در حالیکه زبان فرانسوی را از مکتب استقلال آموخته بودم و یک کلمه انگلیسی نمیدانستم. درینوقت سفیر کبیر مرحوم مارشال شاه ولیخان، مستشار مرحوم میر محمدصدیق خان، سکرتر اول مرحوم سید مسعود پوهنیار، آتشه مطبوعاتی مرحوم استادعبدالرحمن پژواک بودند. امور قونسلگری سفارت (صدور ویزه و پاسپورت و غیره) درجمله وظایف سکرتر دوم بود. اینکه در ظرف یکسال چقدر مشکلات دیدم تا زبان انگلیسی را به اندازه ای آموختم که وظایف محوله خود را مستقل اجرا میکردم، همه را مدیون رهنمایی های مرحوم استاد پژواک میباشم و از تفصیل آن منصرف میشوم. آنمرحوم مرا "وطندار" میخواند، زیرا یکمقدار زمین موروثی پدری و هم کاکا و پسران کاکایم

در «شمشه پور» (سرخرود) وجود داشت که متصل زادگاه پژواک ها در «باغبانی» بود.

مرحوم پژواک یکسال قبل بلندن مقرر شده بود و رئیس مستقل مطبوعات وقت، مرحوم سیدقاسم رشتیا، به او هدایت داده بود که در لندن رساله ای ب زبان انگلیسی تالیف کند که در آن جنبه های تاریخی و حقوقی داعیه پشتونستان تشریح شده باشد. داعیه پشتونستان که در دوره صدارت سپه سالار شاه محمودخان بحیث پالیسی رسمی دولت در کابل تبلیغ میشد، تا آنوقت در خارج افغانستان هیچنوع تبلیغاتی ب زبانهای خارجی ترتیب و توزیع نشده بود. قبل از حرکت من از کابل مرحوم رشتیا مرا بدفتر خود احضار نمود و گفتند: «سلام مرا باستاد پژواک برسانید و اطمینان بدهید که بودجه پنج هزار پوند برای مصارف طبع رساله منظور شده و تا یکماه دیگر بلندن انتقال مییابد، شما در تالیف رساله از سرعت کاریگیرید...» و مکتوبی هم سر بسته بعنوان استاد پژواک بمن دادند. البته من در آنوقت هیچ چیزی در باره «رساله» نمیدانستم و بهنگام رسیدن بلندن پیغام و نامه رشتیا را باستاد پژواک سپردم. تصادفاً هیچ عضو دیگر سفارت به تایپ بلد نبود، همه مکاتیب سفارت بعنوان کابل را من تایپ میکردم - اما دفتر مطبوعاتی سفارت مستقل بود و بایست سکرتری هم از کابل مقرر میشد، ولی ریاست مطبوعات بودجه نداشت و استاد پژواک به تنهایی کار میکرد - کارهای اداری دفتر او را نیز بارتباط و پنداری، من اجرا میکردم.

در حدود سه ماه بعد از رسیدن من بلندن، مرحوم استاد پژواک ۱۲ صفحه نوشته خود را بمن داد و تقاضا نمود تا آهسته آهسته در ظرف دو سه روز دو کاپی تایپ کنم. این اوراق عنوان نداشت، اما مقدمه ای بود از قرارداد لاهور

بین انگلیس، شاه شجاع و رنجیت سنگ و آغاز لشکرکشی انگلیس به افغانستان در ۱۸۳۸ تا قتل شاه شجاع. قست های بعدی که هر هفته ۶ تا ۸ صفحه تایپ میشد، شامل قرارداد گندمک و قرارداد دیورند توسط امیر عبدالرحمن خان بود و در ظرف سه ماه حدود ۷۰ صفحه تایپ شده بود که همه وجوه داعیه دیورند را در برمیگرفت. مرحوم پژواک هر بار دست نویسی خودش را با دو کاپی تایپ شده از من میگرفت و من نمیدانستم که با آنها چه میکند. در سفارت گاهی ماهوار و گاهی دو ماه بعد برای یک روز مجلس اداری دایر میگردید که اگر موضوعات مهم میبود والا حضرت مارشال نیز اشتراک میکرد و در غیر آن تحت ریاست مستشار مجلس دایر میگردید. یکروز مرحوم مستشار سفارت مجلس اداری را برای روز بعد اعلام کرد و گفت درین مجلس مسایل مهمتر تحت بحث قرار میگیرد، کارهای عادی را مطرح نسازید. در آن مجلس مرحوم استاد پژواک موضوع تالیف یک رساله در موضوع خط تحمیلی دیورند و داعیه پشتونستان را مطرح نمود و گفت: این رساله باید بزبان انگلیسی و در حدود ۵۰ صفحه تالیف و در ده هزار کاپی نشر شود زیرا بودجه منظور شده از طرف دولت برای مصارف طبع آن فقط ۵۰۰۰ پوند منظور شده (که رسیده بود). پژواک توضیح نمود که لازم دیدم مسوده ابتدایی آنرا بزبان دری تهیه کنم و هر هفته یک کاپی بخشهای مختلف آنرا بوالاحضرت داده ام تا بدقت مطالعه کنند، و امروز بالای متن نهایی آن صحبت میکنیم که بعد از صبحه این مجلس عینا به انگلیسی برگردانده میشود. مرحوم پژواک اضافه کرد که تا امروز در باره داعیه پشتونستان از جانب دولت افغانستان سفارتخانه های آن بزبان خارجی کدام نشریه متضمن پالیسی دولت افغانستان نشر نشده و این اولین نشریه است که از سفارت افغانستان در لندن - شهریکه پادشاه انگلیس و دربار سنت جیمز و بوکنگهم پالس در آن قرار دارد و دعوی

ما نیز با همین مقام میباید - نشر میشود و بیانگر موقف دولت افغانستان در برابر دولت انگلیس میباید، باید بخاطر داشت که دولت انگلیس و اهل خبره آن ما افغانها و تاریخ ما را بهتر از خود ما میشتاسند و هدف این نشریه اینست که ما بعوام انگلیس و مردم دنیا حق بجانبی داعیهء پشتونستان را از خلال واقعیت های تاریخی باثبات برسانیم که در غیر آن - یعنی اگر واقعیتهای تاریخ را در پرده بپوشانیم، انگلیسها این رساله را ناخوانده به زیاله دانی می اندازند. آنگاه پژواک از والاحضرت سفیر کبیر تقاضا نمود تا نظریات خود را در بارهء مندرجات مسوده ابراز نمایند.

والاحضرت بعد از توصیف پژواک و تشکر از تهیه و ترتیب مسوده، گفت: آقای پژواک فرمودند که بودیجه کافی نیست، این رساله باید در حدود ۵۰ صفحه بزبان انگلیسی نشر شود، اما مسوده، فارسی آن هفتاد و چند صفحه شده، لهذا باید بعضی قسمتهای آن حذف شود، و من بعضی قسمت ها را در کاپی مسوده یا دداشت کرده ام و به آقای پژواک میدهم تا بالای آن غور نماید. مرحوم سید مسعود پوهنیار گفت: اگر والاحضرت اجازه بدهند که همان قسمتهای نشانی کرده گی خودشان در مجلس خوانده شود تا ما هم مستحضر شویم و پژواک نیز این نظر را تأیید و از پوهیار تقاضا کرد تا آن قسمتها را بلند بخواند تا همه بشنوند. والاحضرت از مقدمهء مسوده، آن قسمت را که سردارها بشمول سردار طلایی یک قسمت خاکهای افغانستان را بدون اجازه و منظوری ملت افغان به رنجیت سنگ فروخته بودند و در جای دیگر از مذاکرات هیاتهای افغانی با انگلیس در عهد سلطنت اعلحضرت امان الله خان و چند جای دیگر را، بیلزوم نشانی کرده بود. در مجلس بحذف بعضی قسمتها موافقه شد، اما در اثر اصرار پژواک یک قسمت واقعیت های تاریخی حفظ شد. خوب بیاد دارم که در یک قسمت صحبت بالای حذف بعضی واقعیت ها

پژواک آنقدر جدی شد که گفت اگر این قسمت حذف شود ، این رساله را نشر نمیکنم بلکه با تقدیم استعفی بکابل میروم. والا حضرت خنده و ترمیم کرد و گفت : خوبست ، شما متن انگلیسی را تهیه کنید ولی قبل از نشر یک کاپی انگلیسی را بمن بدهید.

وضع اداره و تشریفات در سفارت لندن طوری بود که هر عضو سفارت ، بشمول مستشار که مرد موسفید ۶۵ ساله و بسیار محافظه کار بود، هر بار که بدفتر والا حضرت سفیر میرفت، دست او را میبوسید، باستثنای مرحوم پژواک. من بخاطری بیشتر از دیگران بدفتر سفیر میرفتم که کارهای حسابی سفارت بمن تعلق داشت و والا حضرت سفیر بیشتر از هر موضوع دیگر بامور حسابی علاقمند بود، بطوریکه بودجه سفارت که در هر سه ماه میرسید، فقط معاشات از آن جدا میشد، بقیه همه بحساب شخصی والا حضرت انتقال مییافت. در بودجه سفارت برای ترمیمات سفارت و دعوتها تخصیصیه وجود داشت، اما در مدت سه سالی که من در لندن بودم ، باوجود دو یادداشت رسمی که از شهرداری لندن بسفارت رسیده بود و تقاضای تجدید رنگ آمیزی قسمت بیرون سفارت را میکرد، چونکه در اثر "فاگ" شدید لندن دیوارها سیاه می شوند، این مصرف صورت نگرفت - از تخصیصیه دعوتها تنها سال یکبار برای تجلیل جشن استقلال مصرف میشد و نیم دیگر آن بحساب والا حضرت میرفت. گاهی ضرورت می افتاد که سه بار بدفتر والا حضرت میرفتم، هر بار خود شان دست خود را برای بوسیدن پیش میکردند و من میبوسیدم. اما یگانه عضو سفارت که دست هیچکس را نبوسید مرحوم پژواک بود و گاهی هم در موضوعات رسمی و اداری بسفیر بسیار تند میگفت و او بخنده تیر میکرد. گردن بسته میمانم اگر دو صفت والا حضرت را ذکر نکنم : یکی اینکه شخص بسیار متحمل و خوش برخورد بود و هیچگاه قهر یا پشیمانی ترشی او را با

زیردستان ندیدم. دیگر اینکه هر کاغذ را، چه فارسی یا انگلیسی، تا آخر میخواند و بعدا امضاء میکرد، اما در انشاء و نگارش زبان دری مهارت نداشت و در مدت سه سال و اندی که من کاتب او بودم، یک مکتوب هم بقلم خود ننوشت. راپورهای سیاسی را پژواک و امور اداری و قونسل را من و سرکاتب می نوشتیم. مستشار سفارت که از افغانهای مقیم هندوستان بود، مانند سفیر مهارت نوشتن در فارسی نداشت، اما خوب انگلیسی میفهمید، در حالیکه انگلیسی والاحضرت بسیار ضعیف بود، برخلاف به اردو روان مینوشت و نامه هائیکه از اروپا بزبان اردو برایش میرسید بقلم خود جواب میداد.

برمیگرم بموضوع رسالهء (روزپشتونستان). متن انگلیسی آن تکمیل و بعداز ملاحظه شد والاحضرت در آخرین مجلس اداری، روی عنوان آن مناقشه صورت گرفت. والاحضرت میخواست عنوان آن (خط دیورند را قبول نداریم) باشد. پژواک استدلال میکرد که بخاطری نام آنرا «روز پشتونستان» (PASHTUNISTAN DAY) بگذاریم که تجلیل ازین روز متضمن تردید خط دیورند میباشد، از جانب دیگر ملت انگلیس بار اول این نام را میخواند، در حالیکه نام (خط دیورند) جزء تاریخ شان است. مجلس از نظرپژواک طرفداری کرد و رساله بهمین نام طبع شد. دو هزار جلد بیپوسته هوایی بکابل ارسال شد که از طریق وزارتخارجہ بسفارتخانه های خارجی در کابل و توسط ریاست قبایل بداخل پشتونستان توزیع گردید. یکهزار جلد بسفارت افغانستان در واشنگتن و ۵۰۰ جلد بسفارت افغانستان در دهلی ارسال گردید. در مرحله اول سه هزار جلد بمطبوعات و کتابخانه ها و پوهنتونهای انگلستان و هم توسط اعضای سفارت و محصلین افغان در لندن بمردم انگلیس توزیع گردید.

در سال ۱۹۵۲ والاحضرت شاه محمود خان صدراعظم افغانستان در راه مسافرت به امریکا بنام تداوی و سفر غیررسمی، ابتدا بلندن تشریف آوردند. اما درینوقت در بین اعضای خاندان شاهی نزاکتهای جدی ایجاد شده بود. عبدالولی پسر مارشال شاه ولیخان سال قبل در پاریس با شاهدخت بلقیس دختر اعلحضرت محمدظاهر شاه ازدواج کرده بود، در حالیکه شاهدخت بلقیس از ایام طفولیت نامزد عبدالعظیم پسرشاه محمودخان بود- عبدالعلی و عبدالعظیم بینهم پسرکا و پسرخاله میشدند - این وصلت درز شدید در بین دو برادر سکه، والاحضرات شاه ولیخان و شاه محمودخان ایجادکرد. وقتی خبر رسیدن صدراعظم شاه محمودخان بلندن مخابره شد، والاحضرت مارشال همراه با خانم خود بقصر زیبای زمستانی خود بشهر «نیس» در کنار مدیترانه رفت و سفارت را برای میر محمد صدیق خان مستشار بحیث شارزدافر گذاشت. حکومت انگلیس از صدراعظم شاه محمودخان در استیشن ویکتوریای لندن بسر دی استقبال کرد- یکنفر بنام مستر فلیپس که قبلا در سفارت برتانیه درکابل سکرتر و در وزارتخارجه لندن مدیر شعبه افغانستان بود، بصدراعظم افغانستان خوش آمدید گفت . افغانها همه دست صدراعظم را بوسیدند، به استثنی استاد پژواک ، و همه دیدیم که صدراعظم اندک دکه خورد و در مدت چند روز اقامت خود در لندن پژواک را ندید. پژواک در حضور اعضای سفارت بمستشار سفارت پیشنهاد کرد که باید بوزارتخارجه و هم بوزارت دربار انگلیس اعتراض کند که وزارت خارجه از صدراعظم افغانستان مطابق به تعامل تشریفات پذیرایی نکرده، اگرچه سفر صدراعظم غیر رسمی بود، حد اقل معین وزارتخارجه میبایست در استیشن حاضر میبود، و وزارت دربار از یک عضو برجسته فامیل شاهی و کاکای پادشاه افغانستان پذیرایی نکرده، زیرا انگلستان یک دولت پادشاهی است و یک وزارت دربار دارد که از

راجہ های هندوستان و از شاهان و شہزادگان مستعمرات افریقایی بسویہ وزیر دربار پذیرایی میکند، چرا از یک عضو برحستہء فامیل سلطنتی افغانستان بسویہء وزارت دربار پذیرایی نکرده است ؟ مستشار گفت شما درست میفرمائید، اما وقتی سفیر ہمینجا بود و تلگرام شفر بابت رسیدن صدراعظم از کابل رسید، من از والاحضرت پرسیدم کہ آیا یادداشتہای رسمی بوزارتخارجہ و دربار روان کنیم؟ والاحضرت فرمودند سفارت انگلیس در کابل قبلاً بدولت خود اطلاع دادہ، آنها خبر دارند. مستشار علاوہ کرد کہ اگر حالا در غیاب سفیر یادداشت اعتراضیہ بوزارت خارجہ لندن روان کنم ، وقتی سفیر بیاید شاید بگوید شما از من پرسان میکردید، حالا در حضور صدراعظم در لندن اعتراض کردن مناسب نیست، بہتر است منتظر برگشت سفیر باشیم، حق اعتراض ما محفوظ است، پسانتہر ہم اعتراض میتوانیم.

صدراعظم بعد از چہار روز اقامت در سفارت افغانستان در لندن جانب واشنگتن حرکت کرد و متعاقباً مارشال بلندن برگشت و جریان بہ او گزارش دادہ شد، اما کدام اقدامی صورت نگرفت. اصولاً قباحت درینجا بود کہ بہنگام رسیدن صدراعظم یک مملکت در یک کشور خارجی، سفیر آنکشور حاضر و فعال میباشد، اما سفیر سفارت خود را ترک داد و در اثر مناسبات خصوصی اعضای این خاندان، حیثیت ملت افغان صدمہ دید. وقتی صدراعظم شاہ محمودخان بواشنگتن رسید، برادرزادہ اش سردار محمدنعیم خان کہ در واشنگتن سفیر بود و با کاکا مناسبات خوب نداشت، او ہم سفارت را برای مرحوم محمدہاشم میوندوال کہ مستشار بود، ترک دادہ و بکابل رفتہ بود.

دو ماہ بعد از سفارت واشنگتن اطلاع رسیدکہ والاحضرت صدراعظم در آخر ہفتہ بلندن میرسند، سفارت لندن باید سفرای افغانستان را در کشورہای

اروپایی بامر صدراعظم احضار کند تا بلندن حاضر باشند. قبل از مواصلت صدراعظم بلندن مرحومین سلطان احمدخان سفیر ماسکو، جنرال محمدعمر خان سفیر پاریس، محمدعثمان خان امر سفیر روم، سفیر افغانستان در جرمنی که نامش فراموش شده و الله نوازخان سابق سفیر افغانستان در برلین و دوست شخصی صدراعظم، بلندن رسیده بودند. مارشال شاولیخان بار دیگر سفارت لندن را ترک و به «نیس» رفته بود. صدراعظم در میدان هوایی لندن توسط مستشار سفارت و سفرای فوق الذکر افغانستان پذیرایی و بسفارت آورده شد. من در میدان نبودم و خبر نشدم که از طرف دولت انگلیس کی آمده بود. سرکاتب پوهنیار و من مامور و موظف امور پذیرایی و مهمانداری صدراعظم در لندن بودیم و از صبح تا ناوقب شب آنجا میبودیم. وقتی صدراعظم با سفراء بسفارت رسیدند، شام بود و بعد از صرف یک عصریه مختصر در سالون تشریفاتی سفارت، خداحافظی شروع شد، سفراء رخصت شدند و پژواک را هم با خود بردند. صدراعظم که خسته معلوم میشد باطاق خواب خود رفت. فردا سفراء یکه یکه بعد از ساعت ۱۱ بسفارت آمدند و تا ساعت ۳ عصر در سالون خصوصی منزل دوم سفارت با صدراعظم بودند، فقط مستشار ما در آن مجلس بود و بس. من از چگونگی مذاکرات آنروز خبر نشدم، فقط از زبان پیشخدمتان سفارت شنیدم که بعد از گذاشتن چاینکها و پیاله ها بروی میزها، مستشار صاحب برایشان گفته بودکه دیگر داخل سالون نشوند و دروازه را از درون قفل کرده بود.

مستشارصاحب در ختم تشریفات آنروز بمن گفت که فردا چاشت برای ۵۰ - ۶۰ نفر چند رقم نان و میوه جات و شیرینی باب تهیه شود و محصلین افغان در لندن را هم دعوت کنید که بدیدن صدراعظم صاحب بیایند. من و پوهنیار از جریان مذاکرات آنروز خبر نشدیم، اما بعد از رفتن صدراعظم جریان را از

زبان مرحوم پژواک شنیدیم که برای او یکی از سفراء گفته بود : صدراعظم نتیجه مذاکرات ناکام خود را در واشنگتن بسفرای افغانستان گزارش داده بود که گویا امریکا از دادن یا فروش اسلحه با افغانستان معذرت خواسته و سفارش کرده که باید افغانستان از نزاع خود با پاکستان منصرف شود، آنگاه امریکا در مناسبات خود با افغانستان تجدید نظر خواهد کرد.

من و مرحوم پوهنیا رفتر کلان سفارت را از طرف شب تخلیه کردیم تا میزهای نان برای ۶۰ نفر مانده شود. دو نفر آشپز بسیار لایق داشنیم که قبلا سردار فیض محمدخان زکریا با خود از کابل آورده بود. نان وافر با میوه جات و شیرینی باب فرمایش داده شد. فردا سفراء بساعت ۱۱ و سایر مهمانان بعدتر رسیدند، صدراعظم مهمانان را بداخل سالون می پذیرفت و با هر یک مصافحه میکرد و هنگامیکه تعداد مهمانان از حجم سالون بیشتر شد، خصوصا محصلین از سالون برون شده در دهلیز یا اطاق نان نشستند. سفراء همراه با مستشار و استاد پژواک تا آخر بدرون سالون با صدراعظم نشسته بودند. حدود دو بجه نان بمیزها چیده شد و آقای پوهنیا بسالون رفته صدراعظم و مهمانان را دعوت به نهار کرد. صدراعظم پیش و سفراء بدنبال او آمدند، تشریفات اطاق نان بعهده من بود، بار اول صدراعظم را از نزدیک مصافحه و دست شان را بوسیدم و اوشان را بچوکی اول در میز اول مشایعت نمودم. برای سفراء هر کدام جای تعیین شده بود که چهار نفر در یکطرف و سه نفر با مستشار ما بطرف دیگر صدراعظم بشینند. استاد پژواک بعد از سفیر محمدعثمان خان امیر نشسته بود، مدیر بانک ملی در لندن پهلوی پژواک و در لین مقابل میز، پوهنیا و من پهلوی به پهلوی نشسته بودیم. چند نفر تاجر افغان بشمول یک وطندار هندو و دو نفر اعضای بانک و همه محصلین افغان بعد از اعضای سفارت در چوکیها نشسته بودند. صدراعظم شاه محمودخان بایستاد و برای

پنج دقیقه پیرامون سفر خود بامریکا که اصلاً برای معالجه و تداوی بود و در ضمن آن از مذاکرات خود با «دوستان افغانستان درامریک» تذکر داد و در اخیر محصلین را مخاطب قرار داده گفت: وطن شما یک کشور فقیر است، آینده وطن بدست شماست، باید خوب درس بخوانید و برای خدمت بوطن بروید... آنگاه بشقاب خود را گرفته و بجهر بلند حاضرین را صلاى نان کرد.

هنگامیکه مرحله نان گرفتن به بشقابها تمام و حاضرین بخوردن شروع کرده بودند، صدای صدر اعظم شنیده شد که پژواک را مخاطب قرار داده پرسید:

آقای پژواک رساله شما "پشتونستان دی" را در امریکا خواندم، شما در باره این رساله با سفیر تان مشوره کرده بودید؟

پژواک: بلی، اول متن رساله را بفارسی نوشتم و یک نسخه را بسفیر صاحب دادم تا فرصت کافی مطالعه آن را داشته باشند، بعداً در مجلسی بحضور سفیر و اعضای سفارت که اینجا حاضرند متن فارسی مورد بحث قرارگرفت و تلخیص شد، سپس متن نهایی بانگلیسی برگردانده شد و قبل از طبع، متن انگلیسی نیز بملاحظه والاحضرت سفیر رسانده شده بود...

صدراعظم: شما درین رساله نوشته اید که استقلال افغانستان را امان الله خان گرفته، شما بکدام اساس این مطلب را نوشته اید؟

پژواک: والاحضرت شما بهتر میدانند که استقلال ما از انگلیس گرفته شد و انگلیس با تاریخ ما آشنایی کامل دارد. این رساله که بار اول سیاست خارجی حکومت شما را بزبان انگلیسی بیان میدارد و از سفارت شما در لندن تهیه و توزیع شده، اگر واقعیت های تاریخی در آن بیان نمیشد، مردم انگلیس آنرا

نمیخواندند و سعی و مصرف ما به هدر میرفت، اما حالا نسل نو انگلیس بحق جانبی داعیه ملی ما متوجه شده و انعکاسات مثبت این رساله را من ضمن راپوری بریاست مطبوعات نوشته ام...

صدراعظم: پژواک تو چه خبرداری، تو در شکم مادرت بودی که ما استفلال را گرفتیم...

پژواک: والاحضرت، موضوع در شکم مادر بودن یک امر طبیعی است، من، شما و هر انسان دیگری در شکم مادر خود میباشند، اما در سیاست نمیتوان واقعیت تاریخ را پوشانند...

من دیدم که از شنیدن سخنان پژواک رنگ و رخ والاحضرت صدراعظم آنقدر سرخ و متلون شده بود که وقتی دست خود را بجیب خود برد فکر میکردم تفنگچه ای دارد و فریمیکند، اما دستمال بینی خود را کشید و روی خود را پوشاند. درینوقت سفیر محمدعثمان خان امیر و سفیر محمد عمر خان پژواک را بغل گرفته از اطاق نان برون بردند، صدراعظم دو سه دقیقه دیگر بجای خود ماند و دفعتا برخاست و نان ناخورده از راه دروازه عقبی باطاق خواب خود رفت. این ضیافت و طعام عالی که تهیه شده بود، باصطلاح "زهر" همه شد. سفراء هم متعاقبا اطاق نان را ترک کردند. اما من از محصلین و مهمانان دیگر تقاضا کردم به آرامی نان خود را بخورند، بلکه هر قدر از میوه جات و شیرینی باب که خواسته باشند با خود برده میتوانند، و همانطور هم شد.

این بود داستان رساله «روز پشتونستان». و علت بر افروختگی صدراعظم را بعدا فهمیدیم که مرحوم میوندوال در واشنگتن همان قسمت رساله را که موضوع استقلال و امان الله خان را در برداشت بخط سرخ نشانی کرده و آن

رساله را بتوجه صدراعظم رسانده بود، که در غیر آن صدراعظم شخص خوانا نبود و از موجودیت این رساله خبر نمیشد. در بین پژواک و میوندوال از زمان مکتب حبیبیه و بعدا در مطبوعات که یکی مدیر «اصلاح» و دیگری مدیر «انیس» بود رقابتها و نزاکتهایی پیدا شده بود. صدراعظم بکابل رفت و در ظرف کمتر از دوماه استعفی او اعلام شد و سردار محمد داودخان بکرسی صدارت نشست [...]

باصطلاح بقسم "جمله معترضه"، یعنی درحاشیه، سه موضوع را درینجا یاد آور میشوم:

(۱) رساله «روزیشتونستان» در بریتش موزیم و در کتابخانه های انگلستان وجود دارد، از هموطنان محترم در انگلستان تقاضا میکنم یک کاپی برای خود گرفته و یک کاپی هم بادرش من بفرستند. سال چاپ آن ۱۹۵۲ بود. این رساله مهمترین سند در باره دیورند و داعیه ملی «پشتونستان» میباشد.

(۲) از مقاله آقای حمید عبیدی خبر شدم که آقای داکتر فرهاد پژواک خاطرات پدرکلان خود را زیر طبع گرفته است، کار شایسته و مبارک است. نزد من یکتعداد مکتوبهای شخصی مرحوم استاد پژواک موجود است، که اگر خواسته باشند بداکتر فرهاد میفرستم. آقای فرهاد از مناسبات من با مرحوم پژواک خبر دارد و تا زمانیکه آن مرحوم در واشنگتن بود هر یک یا دوماه بعد از کفورنیا بدیدن شان میرفتم.

خدمتگارفغانستان - دکتور سید خلیل الله هاشمیان -- ۲۹ نوامبر ۲۰۱۲

منبع : وبسایت آسمایی

خاطراتي از استاد عبدالرحمن پژواک

مجمع عمومي سازمان ملل متحد ۱۹۸۳

از آوان جواني با نام استاد پژواک سياستمدار چيره دست، نويسند و شاعر توانا، اسطوره ديپلوماسي و شخصيت ملي کشور که از جمله دوستان پدرم بود آشنائي داشتم؛ ولي، هيچگاهي افتخار صحبت و همنشيني آن بزرگ مرد تاريخ افغانستان نصيبم نگرديد بود. تا آنکه استاد پژواک در ماه سپتامبر ۱۹۸۳ به شهر نيويارک تشریف آوردند. اين درست زماني بود که خودم مصروف پيشبرد وظيفه در دفتر نمايندگي سازمان کنفرانس اسلامي در سازمان ملل متحد مقيم نيويارک بودم.

با تجاوز ارتش سرخ به افغانستان که واکنش هاي جهاني را در پي داشت نخستين نشست عاجل و فوق العاده سازمان کنفرانس اسلامي در ۱۹۸۰ در شهر اسلام آباد پايتخت پاکستان تدوير و بالنتيجه عضويت دولت افغانستان در اين سازمان به حالت تعليق درآمد.

متعاقبا اجلاس فوق العاده شوراي امنيت و مجمع عمومي سازمان ملل متحد تدوير و فيصله نامه هاي در مورد افغانستان اصدار يافت.

در آن برهه زماني، نهاد هاي ذيربط جهت تصويب مسوده فيصله نامه ها ي مجمع عمومي به ارتباط افغانستان، روند غير رسمي را ايجاد کرده بود. بدین معنا که نخست متن مسوده از جانب کميته خاص افغانستان به سطح وزراي امور خارجه دول عضو سازمان کنفرانس اسلامي، غور و بررسي گرديده جهت

تصویب به جلسه هماهنگی وزرای امور خارجه دول عضو آن سازمان که در حاشیه مجمع عمومی تدویر میگردد ارسال و سپس غرض بازنگری و تصویب نهایی به مجمع عمومی سازمان ملل متحد ارجاع میگردد. گفتنیست که سازمان کنفرانس اسلامی شامل دول آسیایی، آفریقایی و عربی بود که در کمیته خاص، مزید بر دبیر کل سازمان، کشور پاکستان به نمایندگی از آسیا، کشور گینی به نمایندگی از آفریقا و کشور تونس به نمایندگی از دول عربی عضویت داشتند.

با در نظر داشت این پس منظر، استاد پژواک در ماه سپتامبر ۱۹۸۳ چند روز قبل از آغاز نشست مجمع عمومی سازمان ملل متحد که معمولا حدود سه ماه را در بر می گیرد، به شهر نیویارک مواصلت ورزیدند. با شنیدن این خبر، بی درنگ به دیدار شان رفته، بعد از احوال پرسی و تعارفات معمول، حسب تقاضای ایشان، پیرامون تازه ترین تحولات در مورد متن مسوده فیصله نامه افغانستان، چگونگی میکانیزم و مراحل مختلف تصویب متن مطمع نظر، توضیحات لازم آرایه داشتم.

قرار بود در جلسه کمیته خاص سازمان کنفرانس اسلامی برای افغانستان منعقد نیویارک، آقای نیاز نایک فارن سکرتری یا معاون وزارت خارجه انگشور، از جانب تونس طیب سلیم نماینده دایمی انگشور در ملل متحد (آقای طیب سلیم برادر آقای منجی سلیم وزیر خارجه اسبق تونس و یکی از چهره های معروف انگشور که از جمله دوستان استاد پژواک بود) و نماینده دایمی کشور گینی، همچنان حبیب شطی دبیر کل سازمان کشور های اسلامی، سابق وزیر خارجه تونس، اشتراک نمایند.

نخست جناب استاد پژواک طی دیداری با آقای طیب سلیم تعدیلات ده فقره ی بر متن مسوده پیشنهادی، به موصوف تسلیم و توضیحات و دلایل حقوقی و سیاسی مربوطه را طور تفصیلی شرح نموده بودند. در اینجا به منظور جلوگیری از طوالت از شرح مواد تعدیلی استاد پژواک ابا میورزم زیرا ایشان طی رساله ی تحت عنوان "خلاصه فصلی از سرگذشت یک افغان مهاجر" که همین اکنون در سایت بنیاد پژواک طور آنلاین موجود میباشد توضیحات بیشتر را ارایه نموده اند.

نشست کمیته خاص سازمان کنفرانس اسلامی برای افغانستان در دفتر نمایندگی آن سازمان در نیویارک تدویر یافت که اینجانب نیز در آن جلسه حضور داشتم. متعاقب، افتتاح نشست از جانب دبیر کل سازمان حسب معمول نماینده پاکستان طی سخنرانی اش پیرامون مواد مسوده فیصله نامه توضیحات ارایه نمود. سپس آقای طیب سلیم نماینده کشود تونس طی سخنرانی اش اظهار داشت، از آن جاییکه فیصله مطمع نظر به سرنوشت آینده و مردم افغانستان ارتباط دارد بناً یکی از شخصیت های سرشناس و معروف بین المللی افغان که طی سال ۱۹۶۷ متصدی ریاست مجمع عمومی ملل متحد نیز بوده است، تعدیلاتی را در زمینه پیشنهاد کرده که قابل غوردرنشست حاضر میباشد. بحث بر تعدیلات پیشنهادی استاد پژواک به درازا کشید و بیش از دو ساعت مباحثه، نماینده پاکستان اظهار داشت، از انجاییکه مسوده پیشنهاد شده مورد قبول عالی ترین مقامات انگشور قرار دارد بناً حتی وزیر امور خارجه پاکستان بدون مشوره و تایید مقامات عالیه کشورش صلاحیت وارد ساختن تعدیلات در متن را ندارد. با این اظهارات آقای نیاز نایک نماینده کشور پاکستان، نشست کمیته در یک حالت بلا تکلیفی قرار گرفته پایان یافت. لازم به یاددهانی میداند که چند روز بعد آن، متن مسوده پیشنهادی در جلسه هماهنگی وزرای امور خارجه

دول عضو سازمان کنفرانس اسلامی مورد تایید قرار گرفت. باید متذکر شد که نمایندگان دول، سوریه، عراق، یمن جنوبی، لیبیا، الجزایر و فلسطین مخالفت خود را با متن مسوده اعلام داشتند. در نهایت، متن مسوده آماده پذیرش کشور های حامی یا cosponsor واقع گردید و در حدود ۴۰ کشور مختلف آمادگی شان را بعنوان دول حامی مسوده در زمینه اعلام نمودند.

چندی بعد ضیافت نهاری ازجانب نماینده پاکستان در یکی از رستوران های جوار مقر ملل متحد ترتیب شده بود که در آن نمایندگان دول حامی مسوده فیصله نامه، شرکت نموده بودند. استاد پژواک، دکتور طبیبی و اینجانب (به نمایندگی سازمان کنفرانس اسلامی) نیز دعوت شده بودیم. گفتگو و مباحثات پیرامون اوضاع افغانستان و حمایت از متن مسوده فیصله نامه آغاز گردید و این زمانی بود که آقای برژنیف اعلام خروج ۹۰۰۰ سرباز شوروی از افغانستان را نموده بود. استاد پژواک در برابر پرسشی اظهار داشت اعلام شوروی صرف جنبه تبلیغاتی دارد، زیرا اتحاد جماهیر شوروی ناگزیر است بعد از هرچندگاهی، حسب معمول، دست به تعویض تعدادی از عساکرش در افغانستان بزند. به همین سان استاد پژواک از اینکه حین ترتیب متن مسوده فیصله نامه، نکات نظر افغان ها در نظر گرفته نشده، شکایت را در ضیافت کاری پیشکش نمود.

در مقابل نماینده پاکستان آقای شهنواز خان اظهار داشت که در این مورد با افغان ها رای زنی انجام یافته است. استاد پژواک از دکتور طبیبی پرسید، آیا شما از این موضوع اطلاع دارید؟ آقای طبیبی اظهار بی خبری نموده صریحاً به رد این ادعا پرداخت. سپس استاد پژواک به اشتراک کنندگان اظهار داشت، حاضر است طی نشست با آنها برای مدت نیم ساعت به بیان موقف اش در زمینه پرداخته و متعاقباً جلسه را ترک و اتخاذ تصمیم را به عهده آنها بگذارد.

شرکت کنندگان بطور قطع پیش بینی همچو یک چالش نبودند و همزمان، فضای جلسه برخلاف میل نماینده کشور میزبان رقم خورد، بناً از دو روزنامه نگاری که شامل مدوین ضیافت بودند تقاضا بعمل آمد تا از نشر جریان این همایش در مطبوعات اجتناب ورزند. باید اذعان داشت که حضور و موقف گیری های استاد پژواک در نیویارک، حتی برای آن سازمان نیز چالش بر انگیز می نمود زیرا در اوج جنگ سرد، گردانندگان سازمان مزبور علاقمند ایجاد تخریش میان بلاک شرق و یا غرب نبودند. از جانی در مراسم تجلیل از چهلمین سال تاسیس سازمان ملل متحد که حسب معمول، از تمامی روسای سابق مجمع عمومی سازمان دعوت به عمل آمده بود ولی برای استاد پژواک دعوتنامه ارسال نگردید بود.

استاد پژواک طی نامه ای عنوانی دبیر کل سازمان ملل متحد در زمینه خواهان توضیحات گردید. از انجای که دبیر کل سازمان ملل متحد هیچگونه پاسخی مناسب در زمینه نداشت بناً ناگزیر خاموشی را اختیار و نامه استاد بدون جواب باقی ماند.

آخرین دیدارم با استاد پژواک چندی قبل از وفات شان در منزل مرحوم عتیق الله خان پژواک برادر استاد در خیر آباد پشاور بود. با شنیدن خبر تکاندهنده وفات این شخصیت ملی در جون سال ۱۹۹۵ تأثر و آلام بی حد و حصر و جودم را در برگرفت و به یکباره گی تمام خاطرات این راد مرد در ذهنم مجدداً جان تازه یافت.

تصادفاً در وقت وفات استاد پژواک در جریان سفر کاری از ژنیو به نیویارک رفته بودم. حسب معمول، قبل از رفتن به دفتر، جهت جمع آوری معلومات

وارد مقر سازمان ملل متحد شده متوجه شدم که پرچم سازمان ملل متحد و کشور های دول عضو این سازمان در خارج عمارت، کاملاً بر افراشته بودند و این در حالیکه طبق تعامل با درگذشت یکی از رویسای پیشین مجمع عمومی سازمان ملل متحد، می بایست بیرق های تمام دول عضو پائین آورده می شد و بیرق سازمان ملل متحد غرض ادای احترام، برای یک روز طور نیمه افراشته نگهداشته می شد. با رسیدن به دفترم، من حیث یک افغان موضوع را طی تماس تلفونی با یکی از دوستانم، کارمند عالیرتبه ملل متحد، دخیل در قضایای افغانستان مطرح نمودم. موصوف ضمن ابراز مراتب تاثیر عمیق از وفات استاد پژواک ابراز داشت که حسب معمول نمایندگی دایمی افغانستان در سازمان ملل متحد، موضوع را رسماً به اطلاع میرسانید. فردای آن برسم تکریم و احترام به استاد پژواک، بیرق سازمان ملل متحد بحالت نیمه افراشته در آورده شد.

در پایان میخوامم ابراز نمایم مایه مسرت و افتخار بوده که حین اقامت مرحوم استاد پژواک در شهر نیویارک، برایم فرصت طلایی داد تا هفته سه الی چهار بار، ساعت ها از فیض فضل، دانش دیپلوماسی و سیاسی آن بزرگمرد مستفید گردم. روح والای این نماد وطن دوستی و صداقت شاد باد و از بارگاه خداوند پاک مقامش را فردوس برین می خواهم.

شهر ژنیو، ۱۵ مارچ ۲۰۲۰

«احترام همه گانی به حقوق بشر از صلح جهانی ناگسستنی است. ما
واشناختیم که صلح خود واقعاً والاترین حق همه است. بناً ما باید تصدیق
کنیم که در ریشه همه منازعات و استبداد، چه امروز و چه دیروز، به نوعی
از انواع زیر پا گذاشتن حقوق بشر قرار دارد.»

«صداقت بهترین پالیسی است»

دو بخش کوتاه از بیانیه عبدالرحمان پژواک به حیث سفیر افغانستان و رییس
اسامبله عمومی سازمان ملل متحد (۱۹۶۶)

Pazhwak: National Thoughts and Social Goals

A Collection of Scholarly Essays on Afghanistan
Publisher: Pazhwak Foundation
www.pazhwakfoundation.com

Pazhwak Foundation Inc. is a private non-profit educational
and cultural foundation dedicated to preserving, studying,
and sharing the life, legacy, and writings of Ustad Pazhwak.

د ملي افکارو او ټولنيزو ارمانونو پژواک

د استاد پژواک د ملي افکارو
او ټولنيزو ارمانونو
د څېړنې او پېژندنې د علمي سيمينار
د مقالو ټولگه
ناشر: بنياد پژواک / پژواک بنسټ

Pazhwak Foundation Inc.
بنياد پژواک

